



Atıf/Citation

Deniz, T., (2020), “Sınırsız Dünya” söylemleri altında sınırlar, sınır güvenliği ve sınır insanları. Doğu Coğrafya Dergisi 25(44), 235-252

“SINIRSIZ DÜNYA” SÖYLEMLERİ ALTINDA SINIRLAR, SINIR GÜVENLİĞİ VE SINIR İNSANLARI

Borderless World Discourse Borders, Border Security and Border People

Doç.Dr. Taşkın DENİZ¹



Öz

Ulus-devletlerin uluslararası platformda egemenlik alanlarını belirleyen, savaşlar veya uluslararası anlaşmalar ile çizilen sınırlar; uluslararası arenada veya ulus-devletin kendisinde ortaya çıkan yeni koşullar ve değişen politikalara bağlı olarak değişime uğramaktadır. Gerek milliyetçiliğin gerekse de ulus-devletlerin gelişiminde önemli bir argüman olarak kullanılmış ve kritik öneme sahip olmuş sınırlar, ulus kimliğinin oluşturulması açısından ulusal kimliğin ve kültürün önemli bir göstergesidir. Buna karşın küreselleşme girdabının bu denli güçlü olduğu günümüz dünyasında “sınırsız dünya” söylemleri etkili olmaya çalışırken ne ilginçtir ki sınırlar her zamankinden daha fazla sayıda mevcudiyetini korumaktadır. Bir tarafta “sınırsız dünya” söylemi, çok uluslu şirketler, bölgesel ticaret anlaşmaları, sermaye akışı, sınır geçirgenliğinin artması, insan hareketliliğinin yükselmesi, Schengen Vizesi gibi uygulamalar ve gelişmeler ile diğer tarafta oldukça sert ve net göç politikaları, metrelerce yüksekliğe sahip sınır duvarları, tel örgüler, insansız kava araçları gibi sınır güvenliğine yönelik uygulamalar ve gelişmeler adeta birbirleriyle mücadelesini sürdürmektedir.

Sınır bölgesi, devletlerarası sınırları çevreleyen, her iki devletin sınırına bitişik olan, güç ilişkilerinin belirginleştiği, komşu sınır arazisi üzerinde açıkça etkiye sahip, farklı etnik grupların birbirleri ile resmi veya gayri resmi, legal ya da illegal sosyo-ekonomik etkileşime geçtikleri yerleri ifade eder. Bu özellikleri ile sınır bölgeleri aynı zamanda sınır insanların kültür alışverişinde buldukları dolayısıyla ulusal kültürlerin kaynaştıkları ya da insan göçünü kolaylaştıran ve sürdüren tarihi ve etnik açıdan birbirine bağlı sınırlar ile bağlantılı çoğul kültürel mekânlardır.

Sınır bölgeleri ve sınırlarda yaşayan insanların durumu son yıllarda önem kazanan araştırma konularından biridir. Bu çalışma, hem göçün gerçekleştiği kritik alanlar hem de geçmiş ve şimdiki önemli bir göçmen şekli olarak sınır güvenliğine, sınır bölgelerine ve sınır insanlarına mevcut durumu analiz ederek genel bir bakış sunmaktadır.

Anahtar Kelimeler: Mekân, Sınırsız Dünya, Sınır Bölgesi, Sınır Güvenliği, Sınır İnsanları

Abstract

The borders defined by wars or international agreements that determine the sovereignty of nation-states on the international platform; it is changing in the international arena or in the nation-state itself due to new conditions and changing policies. Critical borders, which have been used as an important argument in the development of both nationalism and nation-states, are an important indicator of national identity and culture in terms of the formation of national identity. On the other

¹ Karabük Üniversitesi, Edebiyat Fakültesi, Coğrafya Bölümü taskindeniz@karabuk.edu.tr ORCID ID: 0000-0003-1293-5404

hand, in today's world where the vortex of globalization is so strong, what is interesting is that while the discourse of “unlimited world” tries to be effective, the limits remain more than ever. On the one hand, the “unlimited world” discourse, multinational corporations, regional trade agreements, capital flows, increased border permeability, increased human mobility, applications and developments such as Schengen Visa, and on the other side very hard and clear immigration policies, border walls with meters of height, applications and developments towards border security such as knitting and unmanned cava vehicles continue to struggle with each other.

The border region refers to the places surrounding the interstate boundaries, adjacent to the boundaries of both states, where power relations are evident, clearly affecting the neighboring border area, where different ethnic groups engage in formal or informal, legal or illegal socio-economic interactions with each other. With these characteristics, border regions are also multiple cultural spaces connected with historical and ethnically interconnected borders, where border people exchange culture and thus national cultures fuse or facilitate and sustain human migration.

Border areas and the situation of people living in borders are one of the research topics that have gained importance in recent years. This study provides an overview of border security, border areas and border people by analyzing the current situation both as critical areas of migration and as an important form of past and present immigration.

Keywords: Space, Borderless World, Borderland, Border Security, Border People

1. Mekânsal Paylaşımların Temas Yeri: Sınır

Sınır kavramı yaşantımızın hemen her alanında varlığını korumaktadır.

Birey açısından ilk sınırlar zihninde ve bedenindedir.

Daha sonra yaşam alanında, sosyal ilişkilerinde, ülkesinde, seyahatlerindedir.

Bu sebeple jeopolitik açıdan önemli olan sınırın kendisi değil sınırın kim ya da ne olduğudur.

Sınırlar, ulus-devletlerin uluslararası platformda egemenlik alanlarını belirleyen, savaşlar veya uluslararası anlaşmalar ile çizilen olgulardır. Bu nedenle, uluslararası arenada veya ulus-devletin kendisinde ortaya çıkan yeni koşullar ve değişen politikalar, sınırların farklı şekilde değişmesine veya işlem görmesine yol açmaktadır. Nitekim I. Dünya Savaşı sonrasında coğrafi sınırları belirleme zorunluluğu sınır araştırmalarında artışa neden olmuştur. II. Dünya Savaşı'ndan sonra ortaya çıkan iki kutuplu dünya düzeninde ise sınırlar siyasi ve ideolojik gücün yansıdığı coğrafi mekânlara ilişkin sembollere dönüştü. Sınırlara ilişkin araştırmalarda asıl patlama ise Sovyetler Birliği'nin dağılması, Soğuk Savaş döneminin sona ermesi, Avrupa Birliği'nin yeniden örgütlenmesi ve genişleme politikaları ile gerçekleşti. Bu sebeplerden dolayı akademik araştırmalarda ve ifadelerde bir metafor olarak sınır teriminin hemen her disiplinde kullanılması oldukça anlamlıdır. Sosyal, ekonomik, kültürel, coğrafi, bölgesel, siyasi, ırksal, antropolojik, sosyolojik ve psikolojik açıdan ele alınabilen sınır ve ilgili kavramlar bu yönüyle ortak akademik zeminlerde etkisini sürdürmektedir. Disiplinler arası bir karakter kazanan sınır kavramında aynı zamanda ele alınan konularda da değişimler yaşandı. 20. Yüzyıl sonuna kadar sınırlara genel itibarı ile siyasi ve ideolojik anlamlar yüklenirken bundan sonra kimlik, kültür, milliyetçilik, göç, insan ticareti, kaçakçılık, cinsiyet, sınır kültürü, çevre, emek, sağlık tartışmaları da ilaveten ele alınmaya başlamıştır.

Küreselleşme girdabının bu denli güçlü olduğu günümüz dünyasında “sınırsız dünya” söylemleri etkili olmaya çalışırken ne ilginçtir ki sınırlar her zamankinden daha fazla sayıda mevcudiyetini sürdürmektedir. Bir tarafta “sınırsız dünya” söylemi, çok uluslu şirketler, bölgesel ticaret anlaşmaları, sermaye akışı, sınır geçirgenliğinin artması, insan hareketliliğinin yükselmesi, Schengen Vizesi gibi uygulamalar ve gelişmeler ile diğer tarafta oldukça sert ve net göç politikaları, metrelerce yüksekliğe sahip sınır duvarları, tel örgüler, insansız kava araçları gibi sınır güvenliğine yönelik uygulamalar ve gelişmeler adeta birbirleriyle mücadelesini sürdürmektedir. Böylesine bir paradoksun nihai amacı toplumsal ve ulusal yaşamı düzene sokmaktır. Sonuçta sınırlar oluşturulmakta, inşa edilmekte, korunmakta, geçilmekte ve aşındırılmaktadır.

Yunanca “Sýnoro (σύνωρο)“, Arapça “Hudut” ve İngilizce ”Border” kelimelerine karşılık gelen sınır kavramı, bilim insanları tarafından değişik şekillerde tanımlanmaktadır. Örneğin; Ratzel'e göre sınır “Devletin kenar organıdır ve bu sebepten dolayı devletin gücünü, gelişmesini ve değişikliklerini ifade etmektedir.”, Paasi'ye (1998:80) göre sınır “Anımların ve kimliklerin iletişim ve inşasını sağlayan sosyal kontrol araçlarıdır. Geçmişi, bugünü ve geleceği birlikte bağlar. Sadece grupları ve sosyal toplulukları birbirlerinden ayırmaz aynı zamanda aralarındaki temaslara aracılık eder.”, Plonski and Walton'a (2018:6) göre sınır “Sadece devletleri ve vatandaşlığı tasvir etmek için kullanılan biçimsel çizgiler değil aynı zamanda biz ve onlar kapsamında sosyal, etnik, dilsel ve politik grupları tanımlayan resmi çizgilerdir.”, Glassner ve Blij'e (1989) göre sınır “Bağımsız bir devletin hâkimiyet alanını belirleyen, farklı siyasi otoriteleri ayıran, harita üzerinde ince hatlarla gösterilen çizgilerdir (Akengin, 2010:96)”, Akengin'e göre (2010:96-97) sınır “Organize olmuş toplumları temsil eden, devletlerin toprak, su ya da hava hâkimiyet alanlarını belirleyen hayali hatlar ya da işaretlerdir.” şeklinde tanımlanmaktadır. Sınır, devletlerin topraklarının ulaştığı son limitleri belli eden uç egemenlik işaretleridir. Bu sebeple sınırların kontrolü ve güvenliği devlet egemenliğinin kurucu bir unsuru olarak devletlerin kilit bir fonksiyonu durumundadır. Sınır bir taraftan halkların, fikirlerin, dinlerin, dillerin, modaların ve ticaretin hareketinin kesiştiği ve etkileşimde bulunduğu yeri ifade ederken diğer taraftan mekâna dayalı çatışmaların bir kaynağını oluşturur (Akengin (2010:96), Özgen ve diğerleri (2010:46-48)). Diğer bir ifade ile sınırlar bazı literatürde insanları ve devletleri ayıran ve onları kontrol eden bir engel olarak görülürken bazı literatürde ise ulusal kimliklerin ve ulusal birliklerin tanımlanmasına kaynaklık eden önemli bir unsurdur.

Tanımlar göz önüne alındığında **sınır** (border²); **devletleri birbirlerinden ayıran ve aynı zamanda fiziki temas noktalarını oluşturan, bu sebeple hem devlet hem de ulus açısından anlam yaratan ve taşıyan, kültürel**

² “Border / boundary / frontier” kelimeleri benzer anlamlarda kullanılsa da aslında aynı anlamı taşımamaktadır. **Border** (hudut) kelimesi iki devleti, sahip oldukları ülkeleri ayıran yani nerede başlayıp nerede bittiklerini gösteren coğrafi veya siyasi resmi mülkiyet çizgisidir. Örneğin Türkiye - Yunanistan sınırı. Eğer iki devleti ayıran coğrafi veya siyasi resmi mülkiyet “çizgi - border” değil de “bölge” olarak kabul edilmiş ise bu durumda border (hudut) yerine **Borderlands** (hudut bölgesi, sınır bölgesi) terimi kullanılmaktadır. **Boundary** kelimesi bireysel ya da kamusal nitelikteki mülklerin nerede

üretim sağlayan, yeryüzündeki sınır temel alındığında yer altındaki kayaları ve atmosferdeki hava sahasını dikey olarak kesen düzlem olarak ifade edilebilir. Her ne şekilde tanımlanırsa tanımlansın tarihi olarak inşa edilmiş mekânsal unsurları ifade eden ve bir mekânın bizim - onların diye bölümlenmesini kapsayan sınır kavramı, devletler açısından yetkinin (egemenliği) alansal hattını, bunun ait olduğu güç sistemlerini ve vatandaşları üzerindeki kontrolünün ulaşabildiği en uç noktayı ortaya koyması sebebi ile her zaman için siyasi coğrafyada önemini koruyan bir temadır. **Bu açıdan tarihi süreçte sınırlar ve sınırların anlamı çoğunlukla hareketliliği olduğu kadar tarihi, sosyal, ekonomik ve kültürel boyutları aşındırabilen bir kavram olarak ele alınmıştır.**

Sınır, çoğu zaman tehlike kelimesi ile kodlanmıştır. Bunun sebebi istenmeyen göçmenlerin, teröristlerin, gerillaların, tehlikeli ideolojilerin, ölümcül hastalıkların ve yasadışı narkotiklerin giriş noktası olarak görülmesidir. Sınır, “biz” ve “onlar”³ın oluşturulmuş kimliklerini ayıran bir çizgi olarak değil de “biz” ve “onların” oluşumuna izin veren çizgiyi ifade eder. Sınır hem gücün hem de kırılganlıkların başlangıç ve bitiş limitlerini belirtir. Sınırlar sadece değişmeyen ve siyasi alanın özelliklerini ifade eden statik unsurlar değildir aynı zamanda sınır bölgesinde yaşayan insanların yaşamlarını etkileyen ve böylece yeni gerçeklikler yaratan kendi iç dinamiklerine sahip kenar organlarıdır. Sınırlar bir taraftan ulusaldan bir mahallenin sakinlerine farklı ölçeklerde grupların birlikteliği diğer taraftan ortak toplumsal hafıza üzerinden ulusal kimliğin inşasında önemli rol oynar. Aynı zamanda sınır yönetiminin planlı ve disiplinli gerçekleştirilmesi barışçıl sınır ötesi ilişkilere katkıda bulunabileceği ve sınırın her iki tarafındaki insanların yaşam kalitesini eşit derecede olumlu etkileyebileceği gibi aksi durumda sınır ötesi hareketliliğin engellenmesine ve tehdit unsuru oluşturabilecek insanların ve malların ülkeye giriş yapmasına neden olabilir. İnsan yapımı siyasi bir çizgi olan sınırlar derinliği, keskinliği ve netliği barındıran ve daha az yaşanabilir özelliğe sahip dağ sırtlarından, vadilerden ya da su kütlelerinden oluşabilir. Bu özellikleri bir tampon bölgenin ya da tarafsız bölgenin hatlarını belirleyebilir.

Hem birlik hem de kimlik kaynaklarını birleştirmede önemli rol oynayan sınırlar, aynı zamanda çatışma ve çatışmanın çözümünde etkin durumdadır. Sınırlar ayırdığı unsurlar açısından hem engel hem de fırsattır çünkü ayırdığı unsurları birleştirirler ve bölerler, dâhil ederler ve dışlarlar. Green’e (2009:3) göre sınıra nasıl yaklaşıldığı da aynı zamanda sınırda hangi meselelerin ele alınacağını ve soruşturulacağını belirler. Sınırın içerdiği ve ayrıldığı bölgeden ziyade sınır boyunca gerçekleşen göç ve harekete odaklanma bir dizi melez (akışkan) kimliği ve karışımları ortaya çıkacaktır. Strassoldo’ya (1982:152) göre sosyolojik çalışmalar, sınır bölgelerindeki toplulukların, işçilerin ve yerel kurumların, genellikle rekabet eden iki ulusal toplum ve politika arasında nasıl yakalandıklarına odaklanmakta, yaşanan sürecin bölge ve kimlik algılarını nasıl yansıttığını anlamaya çalışmaktadır. Sınır insanları, kendi devleri için zayıf ya da sınırdış devletler açısından belirsiz kimlikler sergileyebilirler çünkü ekonomik, kültürel ve dilsel faktörler onları iki yöne çeker.

Devlet sınırları, coğrafyayı sadece siyasi açıdan ilgilendirmez. Çünkü bir devletin egemenlik sahası diğer bir ifade ile ülkesi, o devletin gelişmesi üzerinde son derece etkilidir. Bu nedenle devlet sınırları aynı zamanda değişik devletlerarasındaki kültürel alanların da unsuru olarak değerlendirilebilir ve böylece sınırların coğrafi önemi daha da artabilir. Sınırlar aynı zamanda devletlerin ticaret, savunma ve turizm gibi konularda birbirleri ile paylaşımaya yönelik birliktelikler oluşturduğu yerleri de ifade eder. Bu açıdan bakıldığında devletlerarasındaki sınırların hukuki yönden geçerli olabilmesi için sadece ilgili devletler tarafından değil diğer devletler tarafından da tanınması gerekir. Ancak sınırlar nedeniyle tarih boyunca pek çok tartışmaların ve savaşların yaşandığı ve yaşanmaya da devam ettiği de unutulmamalıdır. Tarih boyunca sınırların korunması ve genişletilmek istenmesi, sınırlara dayalı savaşların çıkmasındaki temel etken olmuştur. Bu durumun temel nedeni de, sınırların aynı zamanda mekâna dayalı gücü de temsil etmesidir. Sonuçta yaşanan tartışmalar, çatışmalar ve savaşlara bağlı olarak siyasi sınırlar sürekli değişime uğramıştır. Taylor’a (2003) göre sınır kavramı merkezi alındığında devlet, sınır kısıtlamaları ile bölgeye erişimi kontrol eden bir “konteyner” olarak görülmektedir.

İster devlet ister yerel sınırlar olsun, her sınır kendi coğrafi gerçekliklerini yaratır. Dünya siyasi haritası incelendiğinde sınırların çeşidi ile o sınırlara sahip devletlerin huzuru arasında bağ olduğu görülmektedir. Şöyle ki eğer sınırlar etnik grubu bölüyorsa bu durum sınır ötesi mücadeleyi artırmaktadır. Diğer taraftan sınırın düz

başlayıp nerede bittiklerini gösteren resmi mülkiyet çizgisidir. Örneğin ulusal sınırimız, A kişisine ait çiftliğin sınırı, iki komşunun bahçesini ayıran sınır, A Ulusal Parkı’nın sınırı, A futbol sahasının sınırı, Atmosfer sınırı, A kişinin özeli için belirlediği sınır, yaşam sınırı. **Frontier** (sınırın etki alanı) kelimesi siyasi birimin yerleşilmiş bölgesinin yani hudut (border) veya hudut bölgesinin (borderlands) hemen ötesinde bulunan ve yerleşime yönelik genişlemenin sağlanabileceği somut coğrafi alanı / tampon sahayı ifade etmektedir. Örneğin Türkiye - Suriye sınırının (boder) hemen ardında yer alan Suriye yerleşmeleri gibi. Frontier aynı zamanda bilginin sınırı, matematiğin sınırı, bir tehlikenin sınırı, bir vahşiliğin sınırı gibi anlamlarda da kullanılabilir.

³ “Biz” ve “onlar” diğer bir ifade ile; “öteki”nin tanımlanmasına ve kategorilendirilmesine yol açan, grubun üyesi olmayan“ anlamına gelmektedir.

(yapay) ya da dalgalı (doğal) olup olmadığı da devletin sosyo-ekonomik durumunu etkilemektedir. Nitekim sınırların düz yani yapay çizildiği ülkelerde politik istikrarsızlığın ve iç mücadelelerin fazla, ekonomik gelişmişliğin az, kişi başı milli gelir dağılımında adaletsizliğin yüksek ve genel itibarı ile yaşam kalitesini daha düşük olduğu görüldüğü görülmektedir. Afrika ve Orta Doğu ülkelerinde bu durum gözlemlenebilmektedir. Denilebilir ki, etnik homojenliği sağlamış ya da en azından bölünmesine izin vermemiş doğal sınırlar daha kabul edilir durumdadır.

Agnew'in (2008:175) belirttiği üzere sınırları sadece sabit, değişmez, üstesinden gelinmesi gereken bir hat ya da sorun olarak görmek yerine sürekli olarak ele alınması gereken, pratik ve hak sahibi olan gelişen bir yapı olarak da kabul etmemiz gerekmektedir. Sınırlar ve düzenlerin teması, güç ve direniş, operasyonunun her zaman merkezindedir. Aynı zamanda bölge ve sınır, mekân - güç - bilgi arasındaki bağlantıları meydana getirmektedir.

Günümüzde ulus-devletler, bir taraftan küreselleşme diğer taraftan yerelleşme yanlısı güç odakları tarafından aşındırılmakta ve bu durum hükümetleri ulusal sınırların yönetişimi konusunda zora sokmaktadır.

Sınırların varlık sebebi, bünyesinde barındırdığı fiziki ve beşeri unsurların birleşimidir. Tam olarak tanımlanmamış her sınır, ülkelerin fiziki temas yerlerini ifade eder ki bu sebeple her zaman çatışmaların odak noktası olma potansiyeline sahiptir. Sınırlar, kutsallığı ve bu sebeple korunmasının gerekliliği inancına bağlı olarak hem milliyetçiliğin hem de ulus inşasının önemli söylemlerinden biridir. Çünkü her ulusal kimlik, varlığının toprakla ilişkili olduğunu savunur. Bu sebeple bir vatana sahip olma ve koruma duygusu üst düzeydedir. Sınır kavramı, mülkiyet kavramı ile birlikte düşünülebilir. Çünkü gerek insanlar gerekse de devletler açısından sınır kavramı, sahip olunan miktarı ya da alanı ifade eder. Bu durum sahip olunan mülkiyeti koruma diğer bir ifade ile sınırın korunması düşüncesini ortaya çıkarmış ve bu uğurda tarih boyunca savaşların yaşanmasına neden olmuştur (Günel, 2004:65). Aynı zamanda sınırlar, insanların değişken ve geçici ihtiyaçlarına karşı devletlerin sabit ve katı bir ihtiyacı durumundadır. Sınırlar bir taraftan ulus-devletlerin topraklarını ve yetki alanlarını sınırlandırırken diğer taraftan küreselleşme ile birlikte geçirgenliğinin artması gibi özellikleri ile siyasi coğrafyadaki ana temalardan biridir.

Siyasi coğrafya, sınırların siyasi kimlikle oluşturmadaki rolünü ve bazen agresif bazen de şiddet içeren milliyetçi tutum ve davranışları ele almaktadır.

Karasal devlet sınırlarının mutlaka toprağa bağlı olması ve bu açıdan mekâna karakter kazandıran bir unsura dönüşmesi, coğrafyacılar açısından sınır konusunda akademik çalışmaların yapılmasındaki en önemli etkidir. Siyasi coğrafyacılar devlet sınırlarının nereye, nasıl ve niçin çizildiklerini anlamaya, tanımlamaya, sınıflandırmaya yönelik çalışmaları ile sınırların önemini ortaya koymaktadır. Çünkü siyasi coğrafyacılar için uluslararası devlet sınırları aynı zamanda siyasi egemenliğin, iktidarın, örgütlenmelerin ve bölgesel bölünmelerinin mekânsal ifadesini, fiziki sınırını ve ulaşabildiği en uç noktayı yansıtmaktadır. Siyasi coğrafyacılar araştırmalarını genişlettikçe sınırların sadece fiziki bir unsur olmadığını aynı zamanda kültürel bakımdan geçirgenliğe sahip sınır bölgelerini içermesinden dolayı esnek ve geçirgen bir özelliğe de sahip olduğu yönünde araştırmalar da ortaya koymuşlardır. Son olarak sınırlar ve sınır bölgeleri aynı zamanda kültürel peyzaj (coğrafi sınır manzarası) açısından da o devletin, ulusun ve kültürün genel özelliklerinin ilk sergilendiği yerleri oluşturmaktadır. Ve tüm bu özellikleri sebebi ile her devlet mülkünü korumak, iç ve dış güvenliğini sağlamak ve uluslararası tanınırlığını yansıtmak amaçları ile sınırlarını belirler ve korur. Bu doğrultuda tarihin hemen her döneminde güvenlik, gümrük ve göç konularında sınırdaş devletler ile anlaşmalar yapmıştır ve yapmaya da devam etmektedir.

Sınırlar ile ilgili teorik temelli ilk çalışmalar Immanuel Wallerstein, Peter Taylor, Anthony Giddens, Michel Foucault gibi bilim insanları tarafından ortaya konulmuştur. İlk çalışmalarda ulus inşası, etnik ve ulusal kimlik çatışmaları, barınma ve göç, bölgeselleşme, yerel sosyal grupların ve kurumların sınır ötesi işbirliği ve sınır toplulukları içindeki rolü, kültürel dinamikler, sosyal farklılaşma, seçkinlerin ve liderlerin rolüne dair konular ele alınmıştır.

Sınırların tarihi analizi, 18. Yüzyıldan 20. Yüzyıla kadar olan modern devletler için özellikle önemlidir. Bu dönemde, dünyanın her yerindeki sınırlar, giderek artan, küreselleşen yeni bir devlet sisteminde çok önemli unsurlar haline geldi. Sınırlar iki şekilde belirleyici oldu. İlk önce, devletlerin bölgesel olarak sağlamlaştırıldığını ortaya çıkardılar. İkincisi, sınırlar, kendi toplumları üzerinde kullanılan devletlerin gerçek gücünün işareti oldu (Baud ve Schendel, 1997:214).

İlkçağda mekânsal paylaşımlara dayalı siyasi ünitelerin çekirdeğini kent devletleri oluşturmaktaydı. Yüzölçümlerinin küçük olması ve birbirlerine yakın olmamaları nedeniyle şehir devletleri arasında kara sınırı belirleme ve sınır çizimi çok önem taşımamaktaydı. Örneğin Romalılar şehir devletlerinin sınırlarını genellikle

sabanla sürerek çiziyordu. Bu dönemde Roma İmparatorluğu, sınırları dahilinde şehirler ve bölgeler içeren çeşitli boyut ve işlevlere sahip mekânsal bölümlene hiyerarşisine göre düzenlenmişti.

İlkçağın sonlarında ve ortaçağın başından itibaren şehir devletlerinin yerini yüzölçümü çok geniş olan imparatorlukların almaya başlaması ile devletler ve imparatorluklar arasında sınır belirleme ve sınır çizimi önem kazanmaya başlamıştır. Bu durum Roma Kanunları’nda sınır çizgilerinin yer almaya başlaması ile kendisini belli etmiştir. Yine bu çağda varlığını sürdüren feodal sistem açısından ele alındığında ise sınırları tam anlamı ile belli olmayan yerleşkelerinin ve çevrelerinin kontrol altında tutulması daha fazla önemseniyordu.

Yeniçağda dünya nüfusu ve ulus-devletlerin sayısı hızla artmaya başlayınca sınırların belirlenmesi ve korunması daha önemli hale gelmiş, sınır ihlallerine bağlı çatışmalar ve savaşlarda artış yaşanmıştır. Örneğin, bu dönemde Osmanlı Devleti ile İran arasında yaşanan sınır ihlalleri iki devlet arasında uzun süreli savaşlara neden olmuştur. Ayrıca Coğrafi Keşifler, Rönesans, Reform gibi gelişmeler sayesinde coğrafyacıların ortaya koyduğu modern haritalar sayesinde yöneticiler mekânsal bakış açısına sahip olmaya başlamış ve bu durum hem sınırların hem de sınır bölgelerinin önemini daha da artırmıştır. Sınırlar ve sınır bölgeleri ile ilgili en önemli gelişme, 30 Yıl Savaşları’nın ardından imzalanan 1648 Westphalia Anlaşması ile birlikte modern ulus-devletlerin doğuşu olmuştur. Anlaşma ile birlikte ulus-devletlerin en belirgin özelliklerinden biri olan sınırlar uluslararası düzeyde tanımlanmış ve kabul edilmiştir.

Yeniçağda Sanayi Devrimi sonrasında yaşanan hammadde ve pazar arayışına bağlı olarak ortaya çıkan sömürgeciliğin hızlanması ile birlikte sömürgelerin paylaşımında sıkıntılar yaşanmaması için sınır belirlemelerinde duyarlılık artmıştır. Ancak sınır mücadeleleri yine devam etmiştir. Çünkü bu dönemde sınır bölgeleri Avrupalı devletler açısından savaşın düzenli olarak prova edildiği ve nihayet gerçekleştiği askeri bölgelere dönüştürülmüştür. Fransa ile Almanya arasında yer alan ve bir sınır bölgesi durumunda olan Alsas Loren Kömür Madeni Havzası’nın hangi devletin sınırları içerisinde kalacağı sorunu bu duruma örnektir. Söz konusu havzanın kontrol altına alınması sebebi ile Fransa - Almanya arasında sınır boyunca yeraltı silah tünelleri dahi inşa edilmişti. Tünellerin en ünlüsü, 1939 yılına kadar kullanılacak olan Maginot Hattı idi. Deniz aşırı ticaretin artması ve deniz aşırı sömürgelerin elde edilmesi nedeniyle kara sınırlarının belirlenmesi sorununa deniz sınırlarının belirlenmesi de eklenmiştir.

20. Yüzyılın başlarında dünya siyasi sisteminde emperyalizm doruktaydı. Avrupa’nın sömürgeci güçleri, Afrika ve Asya’daki sömürgelerin siyasi açıdan tanımlanması için savunulabilir sistemler tasarlama konusunda arayış içerisindeydiler. Böylesine bir ortamda Ratzel ve Kjellén gibi bilim insanları tarafından sınırların genişliği ile devletin gücü arasında doğrudan bağlantı kuran kara hâkimiyetine dayalı teoriler ortaya atılmıştır. Bu teoriler sınır ve sınırların genişliği kavramlarını uluslararası platforma taşımış ve devletler için siyasi sınırların genişliği ile devletin gücü ve yaşam süresi arasındaki ilişki nedeniyle siyasi sınırların korunması ve genişletilmesi siyasi bir amaca dönüşmüştür. Bu durum I. Dünya Savaşı ve II. Dünya Savaşı’nda açıkça ortaya konmuştur. 1919 Paris Anlaşması ile kendi kaderini tayin etme ve egemenlik, devlet örgütlenmesi açısından adeta birer ilke kabul edilince bu kez sınırlar ulus-devletleri sınırlamaya başladı. Sınırların artan önemi ve etkisini ifade etmek isteyen Thomas Holdich ve William Lyde, sınırları; devletlerarasındaki gerilimleri arttırma veya sınırlandırma konusunda iyi ya da kötü olarak sınıflandırmıştır.

I. Dünya Savaşı ve II. Dünya Savaşı sonrasında dünya siyasi haritasında devletlerin sınırlarında sıkça değişimler meydana gelmiş hatta Kuzey Afrika devletlerinin sınırlarının belirlenmesinde olduğu gibi devlet sınırları sömürgeci devletlerin istekleri doğrultusunda kâğıt üzerinde çizilerek belirlenmiştir.

20. Yüzyılın ikinci yarısından itibaren uçak ve uzay sanayinin gelişmesi ile birlikte kara ve deniz sınırlarına hava sınırı da eklenmiştir. Devletler açısından kara - deniz ve hava sahası sınırlarının nasıl belirleneceği uluslararası anlaşmalar ile belirlenmiştir. 20. Yüzyılın son çeyreğinden itibaren sınırlar; malların, insanların ve fikirlerin sınır-ötesi hareketi ile daha geçirgen bir hale gelmiştir. Küreselleşme girdabı içerisinde dönmeye devam eden dünyada siyasi yakınlaşmalar ve siber alanların sınırsızlığı, geleneksel siyasi coğrafi analizlerin ötesinde daha derin bir sınır anlayışı disiplinler arası bir incelemeye başvurularak elde edilebilir. Bu sebeple sınır üzerine çalışmalarda disiplinler arası işbirlikleri önem taşımaktadır. Yüzyılın sonuna gelindiğinde dünya siyasi haritasında sınırlar açısından çok fazla değişim (SSCB, Yugoslavya ve Çekoslovakya’nın dağılması hariç) gerçekleşmemiştir.

Günümüzde siyasi sınırların değişiminde eskiden olduğu gibi savaşlar değil siyasi anlaşmalar geçerli tutulmakta ya da en azından tutulmaya çalışılmaktadır (Kırım örneği). Ancak buna rağmen günümüzde bazı devletlerin arasında taraflardan birinin tanımına karşın diğerinin tanımaması nedeniyle sınırlar konusunda sorunlar yaşanmaktadır. Bu tür tartışmalı sınırlara **de facto** (fiili, tartışmalı) **sınırlar** adı verilir (Günel, 2004:72).

Örneğin; Çin - Hindistan, KKTC - KKRY, Ekvador - Peru, Eritre - Etiyopya ve Azerbaycan - Ermenistan sınırları gibi.

Küreselleşme ile birlikte siyasi sınırların geçirgenliği üst düzeye çıkmış ve bu durum yapay sınırların varlığını akademik tartışmaya açmıştır. Nitekim küreselleşme süreci ile birlikte sınır ötesi dolaşım ve işbirliği düzeyi artmış, bu durum özellikle AB'nde devletlerarasındaki yapay sınırların kademeli olarak idari sınırlara dönüştürülmesine yol açmıştır. Alesina ve diğerlerine (2006:2,3,8) göre yapay sınırlar eski sömürgecilerden veya kazananlar arasındaki savaş sonrası anlaşmalardan kaynaklanmaktadır. Sınırların yapay ya da doğal olması diğer bir ifade ile geometrik bir figürle karşılaştırılması, o ülkelerdeki sosyo-ekonomik ve politik koşullar hakkında ipucu vermektedir. Eğer bir ülke düz çizgilerle çizilen sınırlarla mükemmel bir kareye benziyorsa, bu sınırların yapay olarak çizilmesi olasılığı vardır. Aksine, sahil şeridi veya dalgalı çizgiler olan sınırların yapay olma olasılığı daha düşüktür.

Günümüzde İrlanda, Orta Doğu, Afrika ve Güney Asya sömürgecilik döneminde ve yaşanan savaşlar sonrasında, sömürgelemlerin tanımlanmasına hizmet eden sömürgeci mekân üretimine yönelik keyfi olarak çizilen yapay sınırların mirasıyla mücadele etmektedir. Hemen hepsinin sorunlu sınırlara dönüşmesinde, İngiltere'nin sömürge sınırlarını güvence altına alma isteği etkili olmuştur. İngiltere bu bölgeleri terk etmiş olmasına karşın geride bıraktığı sınırlar özellikle bu yeni ulus-devletlerdeki azınlıklar başta olmak üzere çeşitli topluluklar üzerinde ulusal politikaların uygulanması, etnik gruplar arasında gerginlikler, sınır çatışmaları gibi konularda kalıcı zararlı etkilere yol açtı. İrlanda, Pakistan, Hindistan, Bangladeş, Kaşmir gibi isimler bu sebeplerden dolayı her daim çatışmalar anılır duruma gelmiştir. Bireysel ve toplumsal düzeyde sınır değişikliklerine yol açan çatışmalar, savaşlar ya da anlaşmalar ile çizilen ve sorunlara yol açan yapay sınırlar tepki ile karşılanmaktadır. Tepkilerin çeşitliliği ve boyutlara akademik çalışmalara da yansımaktadır. Nitekim bu dönemde **siyasi coğrafyada ön plana çıkan tartışma temalarından biri de dekolonizasyon ve post-sömürgecilik sonrasında sömürge güçleri tarafından Afrika'da çizilen üst üste bindirilmiş sınırların varlığıdır. Avrupa'da masa başında çizilen sınırların belirlenmesinde yerel topluluklar (kabileler) ve kültürlerin konumları dikkate alınmamıştır. Böylece ortaya iç çekişmelere, kabileler arası çatışmalara hatta savaşlara yol açan kültürel sınırlar ile çelişen siyasi sınırlar çıkmıştır. Günümüzde söz konusu üst üste binmiş sınırların varlığı, Afrika'da devam etmektedir.**

Sonuç itibari ile sınırlar gerek milliyetçiliğin gerekse de ulus-devletlerin gelişiminde önemli bir argüman olarak kullanılmış ve kritik öneme sahip olmuştur. Sınırlar, ulus kimliğinin oluşturulması açısından ulusal kimliğin ve kültürün önemli bir göstergesidir. Bu sebeple milliyetçilik ve kimlikle ilgili söylemlerde sınırlar önemli bir kavramdır. Örneğin İsrail'in ulus bilincini kuvvetlendirme konusunda sürekli sınırlar ile değişiklik yapması. Özellikle fiziki sınırlar daha geçirgen hale gelirken sınır bölgeleri de sadece etnik ve ulusal kimliklerin yeniden yapılandırılmasında değil önemli siyasi olayların gerçekleşmesinde yerelden küresel değişen ölçeklerde yeni ve ilginç etkileşim kalıpları ortaya koymaktadır. Gerek doğal ya da yapay gerekse de algılarda toplumsal ilişkilerden etnik gruplara, ulus inşasından sorunların çözümüne değişimsiz her alanda ve ölçekte sınır çizimleri sürmektedir.

Bir ülkenin sınırlarının mutlak çizgiler ile belirlenmesi ve tanınması o ülke toplumu için bir taraftan vatan kavramının somutlaşması diğer taraftan anayasal düzeyde hukuki geçerliliğinin sınırlarının da ortaya konması anlamına gelmektedir. Bu sebeple sınır yönetimine ilişkin katı prosedürleri özellikle neo-milliyetçi ve dini gruplar tarafından, sınırlarını dışarıdan sızmaya karşı kapatmak amacı ile uygulanmaktadır.

2. Sınırsız Dünya Söylemi ve Sınır Güvenliği

Sınırlar ve sınır bölgelerinin sahip olduğu hareketlilik hem orada yaşayanlar hem de karşısında yaşayanlar ve oradan yararlanmak isteyenler açısından ilgi çekicidir. Belirtilen her bir paydaş "sınırsız bir dünya" söylemi altında militarize olmuş duvarların -sınırların- ötesindeki coğrafyalara ulaşmaya çalışmaktadır. Siyasi kimliklerin ve devlet otoritesinin sınırsızlaştırılmasının sınırsız bir dünyanın ortaya çıkmasına neden olduğu iddiasına karşın son 30 yıldaki birçok sınır araştırması, devletlerarasındaki sınırların hala derinde önemli olduğu ve bilimsel araştırmanın odağı olması gerektiği şeklindeki bir söylem etrafında çerçevelenmiştir (Paasi, 2005:667 ; Newman, 2006:154).

Sınırsız dünya fikri, bir bakıma bölgesel sınırların buharlaşmasıdır.

Devletin ürün ve hizmetlerin sınır ötesi akışları üzerindeki kontrolünü zayıflatarak pazarın devlet üzerinde daha fazla güç kazandığı bir süreci ifade eden küreselleşme ile birlikte ortaya çıkan ve özü itibari ile sınır geçirgenliğini ve sınır ötesi hareketliliği ifade eden "**sınırsız dünya (borderless world)**" söylemi, devlet topraklarını sınırlayan sınırların hala siyasi öneme sahip olduğu ulus-devletlerin sonunun geldiğine yönelik algı operasyonlarında sıkça kullanılmaktadır. Toplumların istekleri ve kabullenmeleri gönüne alınmaksızın sınırların

ve sınırların sınırlandırdığı mevcut anlayışların, sistemlerin ve kurumların gelecekte birer güç niteliğindeki aktörler tarafından şekillendirileceği, değiştirileceği ve etkisizleştirileceği düşünülmektedir. Bu söylem özellikle AB kapsamında Batı Avrupa devletlerinde “Sınırsız Avrupa” olarak ele alınmaktadır. AB için “Sınırsız Avrupa”, üye devletlerarasında insan, mal, hizmet, bilgi ve sermaye hareketliliğinin önündeki engellerin kaldırılması anlamına gelmektedir. Ancak ne tuhaftır ki “Sınırsız Avrupa” söylemine karşın Avrupa’da yaşanan sorunların (İskoçya, İrlanda, Katalonya, Sicilya, Sırbistan, Bosna, Hırvatistan, Arnavutluk sınırlarının) çözümünde ulus-devlet ya da bölgesellik düzeyinde sınırların kurtarıcı olarak kullanımı devam etmektedir. AB’nin sınırları içerisinde sağlanan birlikteliğin sürdürülebilir kılınması aynı zamanda sınırların dışı karşı daha da güçlendirilerek korunmasını zorunlu kılmıştır. Frontex böylesine bir zorunluluğun sonucudur. Sınır güvenliğine dayalı sorunlar sadece Avrupa’da değil dünyanın hemen her bölgesinde yaşanmış ve yaşanmaya da devam etmektedir. Örneğin Kuzey ve Güney Kore, Nijerya ve Biafra, Kamboçya, Vietnam, Laos, Hindistan ve Pakistan, Çad, Mozambik, İsrail ve Filistin, Azerbaycan ve Ermenistan.

Sınırsız dünya söylemi; insanların kültürlerini, inançlarını, değerlerini etkileyebilecek ve değişiklikler getirebilecek şekilde açık bir dünyayı ifade eder. Burada açıklıktan kastedilen sınırların ve ulus-devletlerin etkisiz hale gelmesidir.

Sınırsız dünya söylemi, fiziki sınırların eksikliği veya pasaportların kaldırılmasıyla ilgili değildir. Aslında, insanların ve organizasyonların, buldukları yer ve zamandan bağımsız olarak, aynı zamanda, belki de aynı zamanda sahip olamayacakları kaynaklara nasıl daha verimli ve verimli bir şekilde erişebilecekleri, işleyebilecekleri, işleyebilecekleri ve gerçekten daha verimli ve etkili bir şekilde erişebilecekleri hakkında üst düzey bir kavramdır. Aynı zamanda sınırsız bir dünya, farklı konumlardaki bireylerin, farklı uzmanlık ve ihtiyaç ya da tercihlerle bilgiye, kaynaklara ya da fırsatlara benzer erişime sahip olmalarını sağlamak ve dağıtmakla ilgilidir (Shen, 2016: <https://www.linkedin.com/pulse/borderless-world-joyce-j-shen>).

Günümüzde sınırlar küreselleşme, küresel ticaret, küresel pazar, serbest piyasa gibi gerçekliklerin etkisi ile en azından Orta Çağ’daki kadar hayati fonksiyona sahip değildir. Diğer bir ifade ile yukarıda belirtilen küresel gerçeklikleri sınırsız dünya söylemini teorikte mümkün kılmakta ve ulus-devletlerin sınır güvenliği tutkusunu ve mücadelesini adeta rafa kaldırmaktadır. Shapiro ve Alker’e (1996:48) göre sınırların gittikçe daha fazla geçirgen hale geldiği, sermayenin - malların - insanların ve fikirlerin bir bölgeden diğerine sınırsız hareketinin engellenemediği gerçeği, ulus-devlet modelinin sonunun işaret kabul edildi. Çünkü ulus-devlet modelinde devletin toprak bütünlüğü ve egemenliği, siyasi iktidarın ve kontrolün toprak kapsamını belirleyen siyasi sınırlar ile belirlenmişti. Oysaki küreselleşme süreci ile birlikte bu durum ulus-devletten küresel sermayeye, kurumsal pazarlara, çokuluslu şirketlere, BM - AB - NATO gibi küresel siyasi birliklere ve sanal - siber- birlikteliklere doğru kaymıştır. Ve çoğunlukla her biri, bireysel devletin egemenliğini ihlal eden politikalar benimseyerek uygulamıştır. Bu durum bir taraftan mutlak otoritenin artık sadece ulus-devlete ait olmasına sekte vurmuş, söz konusu ulus-devlet dışı yapılanmaların önem kazanmasına yol açmış diğer taraftan hiyerarşik ve çok boyutlu bir dünya düzeninin doğmasına neden olmuştur.

Küreselleşme süreci ile birlikte tüm dünyada yaşanan bilgi, para, mal ve insanların sınır ve sınır ötesi hareketliliği nedeni ile yaşanan tartışmalar, ulus-devletin varlığını gündeme getirmiştir. Özellikle küreselleşmeyle ilgili olan sınırsız dünya söylemleri, ulus-devlet tartışmalarının sona ermesi için temel sağlamıştır. Bununla birlikte O’Dowd (2010:1032) ise “imparatorluk çağı”nın ardılı durumundaki “ulus-devlet dönemi”nden “ulus ötesi” bir dünyaya geçiş sağlanmaktadır. Paasi’ye (2012:15) göre, “küreselleşmeye ve sınırların açık bir şekilde açılmasına rağmen, devletlerin uzay ekonomisi yönetimindeki göreceli güçlerini korumaya ve vatandaşların zihinlerini ve refahlarını ve dolayısıyla sosyal düzen ve uyumu sürdürmeye büyük ilgi duyuyorlar.” Bu dönem sınırların yeniden gündeme gelmesine ve daha güçlü bir biçimde ve yeni meselelere yol açmasına neden oldu. “Sınır araştırmaları uzmanları, yeni özgürlükler, yeni hareketler, yeni hareketlilikler, yeni kimlikler, yeni vatandaşlıklar ve yeni sermaye, emek ve tüketim biçimlerini anlamak isteyenlerle diyaloga giriyor” (Wilson ve Donnan, 2012:1).

Sahip oldukları ve ifade ettikleri yukarıda belirtilen özellikleri göz önüne alındığında sınırlar açısından “sınır güvenliği (border security)” kavramı önem kazanmıştır. Eskiden sınır güvenlikleri askeri kulelerde nöbet tutan askerler ile sağlanmaktayken günümüzde bu duruma ilaveten ulusal güvenlik, kaçakçılık, iltica ve sağlık ile ilgili konularda gerekli önlemi almak amacı ile tel örgüler, duvarlar, mayınlar, sınır karakolları, sınır gözetleme kuleleri, gece görüşüne sahip termal kameralar, sürekli sınır uçuşu gerçekleştiren hava araçları, uydu görüntüleri, biyometrik tanımlama, pasaport ve vize gerekliliklerinden yararlanılmaktadır. Devlet kontrolü, ulusal güvenlik, milli kimlik, insan ve mal hareketliliği gibi kavramların korunması anlamında da gelen sınırların güvenliği her devlet açısından önem taşır. Hem yasadışı göç hem de insan ve mal kaçakçılığının ulus-devlet güvenliğini tehdit ettiği günümüzde sınırlar ve sınır bölgeleri toplumsal hafıza, milliyetçi söylemler ve geleceğe yönelik milli

hayallerin de uç noktalarını belirlemede önemli rol oynamaktadır. Sınır güvenliğinin tehdit edenler nezarethaneye atılma, tutuklanma ya da sınır dışı edilme gibi yaptırımlar ile karşılaşmaktadır.

Sınır güvenliği, 11 Eylül 2001'den bu yana özellikle Avrupa ve Kuzey Amerika'da gündemin ilk sıralarında yer almaktadır. ABD, 11 Eylül 2001'deki terörist saldırıların ardından karasal sınırlarını ve hava sahasını kapatarak kısa sürede kendi toprakları üzerinde kontrol sağladı. Bununla yetinilmedi George W. Bush döneminde 2006 yılında ABD - Meksika sınırını çit ile kapatma, Donald Trump döneminde 2016 yılında ise duvar ile kapatma kararı alındı. Görüldüğü üzere 11 Eylül sonrasında hükümetler hiç olmadıkları kadar şimdi güvenli sınırların yönetilmesi sorunu ile karşı karşıya kalmaktadır. Ancak artan serbest ticaret ve küreselleşme çağında, insanların ve malların yoğun sınır ötesi akışlarıyla rekabet etmek oldukça zor bir durumdur. Sınır güvenliği politikaları, güvenlik personelinin tehlikeli sınırdaki bireyleri ve maddeleri, özellikle de büyük sınır ötesi kentsel bölgelerde, günlük sınırları aşan milyonlarca yolcunun ve tonlarca malın arasından tanımlamasını ve filtrelemesini sağlamaya çalışmaktadır. Ancak bir taraftan özellikle sınır bölgelerinde yaşayan sınır insanların gündelik faaliyetleri diğer taraftan sınır insanların da gündelik faaliyetlerini yönlendiren yasal uygulamalar ve çok uluslu şirketlere bağlı ticari faaliyetler gibi uygulamalar ve süreçler önlemleri zorlaştırmaktadır. Sınırlar, tarihi süreçte coğrafi koşullara bağlı olarak değişen kuvvete ve etkiye sahip sosyal yapılar içinde uygulanan insan ilişkilerinin bir sonucu olarak ortaya çıkmakta ve şekillenmektedir. Bu sebeple hükümetler sınır geçirgenliği konusunda sınır bölgeleri insanları arasındaki etkileşimi göz önüne almak durumundadırlar. Çünkü sınırlar ulus-devletler için hassasiyet durumundadır, uluslararası anlaşmalar ile kurulmaktadır ve beşeri faaliyetler ile zorlanmaktadır. Diğer bir ifade ile sınırlar kültürel bağlılıklar, yerel politik uygulamalar, uluslararası ticaret aktörlerinin çıkarları ve hükümetlerin politik uygulamaları gibi sebeplerden dolayı her daim çatışma hatta savaş alanı olma potansiyeline sahiptir. Kuzey Kore - Güney Kore, Azerbaycan - Ermenistan, İsrail - Filistin, Çad - Sudan, Sudan - Güney Sudan, Afganistan - Pakistan, Hindistan - Pakistan, Hindistan - Bangladeş, Tayland - Kamboçya sınırları örnek verilebilir. Bu tür güvenlik sorunu arz eden sınırlar arasında oluşturulan kontrol alanları (Kıbrıs Adasındaki, Kore Yarımadası'ndaki ya da Keşmir'deki gibi) bir bakıma hiçbir etnik grubun etkin olmadığı ulusal temizliğe maruz kalmış yerleri ifade etmektedir.

Her devlet kara, hava ve deniz sınır güvenliğini sağlamak amacıyla kendi bünyesinde teşkilatlar oluşturmuştur. Örneğin; **Frontex** (Avrupa Birliği Sınır Güvenliği Birimi), [Avrupa Birliği üyesi devletlerin](#) komşularıyla olan sınırlarının korunmasını ve güvenliğini sağlamak amacıyla oluşturulmuş bir [Avrupa Birliği](#) kurumudur. Avrupa Birliği'nin birliğe üye olmayan komşu ülkelerle olan sınırlarının güvenliğinin sağlanması, ulusal sınır muhafızları arasında işbirliği yapılmasını ve sınırlarla ilgili risk analizleri oluşturulması amacıyla kurulmuştur. [3 Ekim 2005](#) tarihinde hizmete giren kurumun genel merkezi [Polonya](#)'nın başkenti [Varşova](#)'da bulunmaktadır ve Avrupa Birliği'nin birliğe yeni katılan ülkelerde genel merkezini kurduğu ilk dairedir. Türkiye'de kara sınırlarının korunması ve güvenliği 3497 Sayılı "Kara Sınırlarının Korunması ve Güvenliği Hakkında Kanun" esaslarına göre yürütülmektedir. Türkiye sınır güvenliği konusunda yeni bir yapılanmaya gitmekte ve bu amaçla İçişleri Bakanlığı tarafından "Sınır Muhafaza Teşkilatı Başkanlığı (SMTB)" adıyla bir teşkilatın kurulması planlanmaktadır.

Devletlerin en önemli görevlerinden biri - aynı zamanda anayasal güvence altına alınmış olan - vatandaşların yaşam hakkını sağlamak ve mülkiyet hakkını korumaktır. Bu nedenle her devlet sınır güvenliğini sağlama konusunda devlet politikaları üretir ve korur. Bu politikalar devletten devlete değişebileceği gibi süreç içerisinde yaşanan olaylara bağlı olarak kapsam içeriğini de değiştirebilir. Örneğin; 11 Eylül saldırılarından sonra ABD, İngiltere, Fransa ve Alman gibi devletler sınır güvenliği ve geçişi konularında daha sert uygulamalar getirmiştir. Dünya ekonomi sisteminde sürekli büyüyen küresel pazar, belirli malların, hizmetlerin ve insanların dünyada az ya da hiç kısıtlama olmadan hareket edebilecekleri anlamına gelmektedir. AB üyesi devletler **Schengen⁴ Vizesi** ile kendi vatandaşları için AB üyesi devletlerarasında ulaşım imkânları ve serbestliği⁵ sağlarken diğer devletlerin vatandaşlarına ise aynı kolaylıklar sağlanmaktadır. 1995'te yürürlüğe giren Schengen Sözleşmesi ile bu Sözleşmeye taraf ülkeler aralarındaki sınırlardaki kontrollerini kaldırmışlardır. Böylece, oluşturulan Schengen bölgesinde sınır kontrollerinde ortak uygulama ve kurallar hayata geçirilmiştir. Bu işbirliği vize, polis ve yargı alanlarındaki işbirliğini kapsamaktadır. Buna karşın AB, Schengen Vizesi ile kendi

⁴ Schengen'e üye ülkeler: Almanya, Avusturya, Belçika, Çek Cumhuriyeti, Danimarka, Estonya, Finlandiya, Fransa, Hollanda, İtalya, İspanya, İsveç, İzlanda, Letonya, Litvanya, Lüksemburg, Macaristan, Malta, Norveç, Polonya, Portekiz, Slovakya, Slovenya, Yunanistan'dır. Bulgaristan, Romanya ve GKRY; AB üyesi olmalarına koşullarını tamamlamadıkları için henüz Schengen ülkeleri içerisinde yer almamaktadır. İngiltere ve İrlanda ise uygulamaya katılmamıştır. Bir yabancı Schengen bölgesine üye ülkelerden birinin vizesi ile girdiğinde diğerine serbestçe seyahat edebilir. Ancak, seyahatin süresi vizenin üzerinde kayıtlı süre ile sınırlıdır.

⁵ Schengen Bölgesi'nde fiziki sınırlar kaldırılmış ve bu kapsamda hareket özgürlüğü, AB tarafından güvence altına alınan ekonomik özgürlükten biri olmuştur.

içerisindeki sınırları daha az anlamlı hale getirmiş olsa da AB ile AB dışındaki ülkeler arasındaki sınırlar gittikçe zorlaştırılmaktadır. Örneğin Macaristan ve Sırbistan arasında sınır geçişleri zorlaştırılmakta hatta Macaristan, insanları engellemek için sınırları boyunca bir çit inşa ederek süreci zorlaştırmaktadır.

3. Barış ve Çatışmanın Mekânı: Sınır Bölgesi ve Sınır İnsanı

Her devlet, sınırları dâhilindeki ülke topraklarında var olan fiziki ve beşeri kaynakları koruma, kullanma ve sürdürülebilir kılma hakkına sahiptir. Bunu gerçekleştirebilmek için ülkesinden geçecek insan, mal, sermaye ve bilgi hareketliliğini kontrol altında tutmak ister. Bu sebeple sınır güvenliğinin sağlanması her devlet açısından önem arz eder. Ancak günümüzde küreselleşmenin etkisi ile devlet sınırlarının çoğu dönüşüm yaşamakta, siyasi sınırların geçirgenliği üst düzeye çıkmış, sınır ötesi dolaşım ve işbirliği düzeyi artmış durumdadır. Nitekim çok uluslu şirketler serbest ticaret anlaşmaları sayesinde ulus-devletlerin sınırlarını sonuna kadar açabilmektedir.

1970'lerde sınırlara yönelik bakış açısı değişmeye başlamış, sınırlar sadece basit bir hat olarak değil de sosyo-ekonomik ve kültürel etkileşimin yaşandığı sınır bölgeleri ile birlikte analiz edilmeye başlanmıştır. 1980'lerden bu yana, sınır araştırmaları gittikçe disiplinler arası bir nitelik kazanmış ve post-modern bakış açısına odaklanmaya başlamıştır. Bu kapsamda sınırların, sınır bölgelerinde yaşayan etnik grupların algılarını, ilişkilerini ve faaliyetlerini nasıl etkilediğini araştırmaya yönelmiştir. Günümüzde sınırlar ve sınır bölgeleriyle ilgilenen disiplinler arasında antropoloji, biyoloji, ekonomi, coğrafya, tarih, hukuk, siyaset, psikoloji ve sosyoloji bulunmaktadır.

Siyasi coğrafyada mekân, siyaset, iktidar bağlamında analizler ortaya konulurken etnik grupların tanımlanması, tanınması ve kabulünde kimlik ve kültür mutlaka değinilen öncü kavramlardandır. Kültürel etkileşimin en yoğun yaşandığı yerlerin başında sınır bölgeleri gelir. Nitekim etnik grupların sınır bölgelerinde ortaya çıkan ekonomik hayatı ve bu yaşamı nasıl deneyimledikleri, bu ilişkilerin etnik gruplar içinde ve arasında yarattığı yeni dinamikleri ortaya koymak siyasi coğrafya kapsamında ele alınması gereken konulardan biridir.

Dünya siyasi haritası yüzyıllar boyunca birçok değişim yaşamıştır ve bu süreçten en çok etkilenen de sınır bölgeleri olmuştur. Modern devlet sisteminin temel prensiplerini yansıttığı kabul edilen Westphalia Düzeni, öncesindeki tüm karmaşaya bir düzen getirmeyi hedefliyordu. Böylece, yaklaşımın temelini oluşturan egemenlik düşüncesi sayesinde sınırlarla belirlenen bir alan içerisinde oldukça yüksek düzeylere ulaşabilen kontrol mekanizmasının meşruiyeti sağlanıyordu. Sınırlara ilişkin söz konusu düzenlemenin etkileri, sonuçları ve geleceğine ilişkin teoriler, 20. Yüzyılın ilk yarısında gerçekleşen dünya savaşları ve Soğuk Savaş sonrasında dünya siyasi haritasındaki sınır değişiklikleri ile tekrar gündeme gelmiştir. Yeni düşünceler ve teorilerde sınır bölgeleri önemli bir kavram olarak yerini almıştır. Bu süreçte sınır bölgeleri dünyanın birçok yerinde boş koridorlar ya da en iyi ihtimalle geri kalmış yerleşimlerin bulunduğu alanlar iken büyük metropollere, sosyal ve ekonomik olarak bütünleşmiş iki/kardeş kentlere dönüşmüştür (Dursun, 2014:406,407).

Sınır bölgeleri, sadece resmi olarak kabul edilmiş kültürel birimlerin hudutlarında değil aynı zamanda resmîyet taşımayan cinsiyet, dönem, statü, farklı yaşam deneyimlerini kesiştiği yerlerde de kendisini göstermektedir. Farklı kültürlerden, etnik kökenlerden, ırklardan ve dinlerden insanlarla karşılaşma alanı olarak sınır bölgeleri; sınıf, ırk, etnik köken, milliyet, yaş, politika, kıyafet, yemek gibi konularda dinamik bir ortam yaratır ve bu nedenle kesişimci çalışmalar için çok verimli bir zemin haline gelir (Rosaldo, 1989:28-29,207-208). Bu açıdan ele alındığında sınırlar ve sınır bölgelerinde yaşanan sınır ticareti, kaçakçılık, terör, uyuşturucu ticareti, insan kaçakçılığı, askerleşme gibi olayların etki ettiği insani, mekânsal, tarihi, ekonomik ve politik tüm çoklu değişim ve dönüşümlerin incelenerek ortaya konulması önem taşımaktadır.

Sınır bölgesi (borderland, hudut muntıkası), devletlerarası sınırları çevreleyen, her iki devletin sınırına bitişik olan, güç ilişkilerinin belirginleştiği, komşu sınır arazisi üzerinde açıkça etkiye sahip, farklı etnik grupların birbirleri ile resmi veya gayri resmi, legal ya da illegal sosyo-ekonomik etkileşime geçtikleri, kültür alışverişinde buldukları dolayısıyla ulusal kültürlerin kaynaştıkları, ya da insan göçünü kolaylaştıran ve sürdüren tarihsel ve etnik açıdan birbirine bağlı sınırlar ile bağlantılı çoğul kültür yerleridir. Uluslararası sınırın her iki tarafı açısından ele alındığında sınırlar ve sınır bölgeleri bir taraftan merkezi hükümetin karar alma ve güç ilişkilerini etkileyebilmekte diğer taraftan çok sayıda bölgesel ya da küresel aktör tarafından etkiye maruz bırakılabilmektedir.

Sınır bölgesi, insanlar tarafından veya “farklı” olarak sınıflandırılan gruplar arasında gerçek temasın, herkes tarafından güvenli ve rahat olarak kabul edilen yeterli arabuluculuk yapılarının varlığıyla gerçekleşebileceği fiziksel ve / veya sosyal alanlar olarak tanımlanabilir. Her yerde hem fiziksel hem de sembolik sınırlar var. Esasında hepimiz farklı sınırlarda, sınırların yanlarında alanlarda yani sınır bölgelerinde yaşıyoruz (Mata Codesal, 2007:14).

II. Dünya Savaşı sonrası dönemde sınırlar sadece fiziki engeller olarak değil aynı zamanda sınır çevresinde yaşayanların yaşam tarzlarını, yönetim biçimlerini ve ekonomik farklılıklarını birbirinden ayıran hatlar olarak görülmekteydi. Bu doğrultuda sınır bölgeleri de olası bir savaş durumunda ilk kaybedilecek topraklar olarak kabul edilmekte, yatırım gerçekleştirilmede merkezi hükümete uzak kalmakta ve bu sebeple ülke geneline göre az gelişmiş bir görünüm sergilemekteydi.

Sınır bölgeleri 20. Yüzyılın sonlarına kadar, başta askeri nedenler ve uluslararası politikalar sebebi ile ulus devletlerin kalkınmalarına öncelik vermediği yerlerdir. Sınır bölgelerine özel anlam katan bir başka unsur ise buldukları konum itibarı ile uluslararası ilişkilerin bu bölge halklarının gündelik yaşamının bir parçası olması ve bu durumun sınır bölgesi kimliğine, farklı kültürlerle açık olma, değişik yaşam ve yönetim biçimlerini gözlemleyebilme ve kendi yaşamları ile karşılaştırabilme olanağına sahip olma olarak yansımalarıdır. Bu özel durum gündelik hayatta kaçakçılıktan sınır ötesi ticarete, akrabalık ilişkilerinden kültürel alış verişe kadar pek çok alanda kendini göstermektedir (Sezgin ve Erkut, 2014:229).

Sınır bölgeleri ve ulusal sınırlar, ulusal egemenliğin başlangıcını ve sonunu sınırlandıran politik ya da askeri olarak çizilen çizgilere göre şekillenmektedir. Bu nedenle günümüzde ulusal sınırlar, insan hareketliliğine ev sahipliği yapan tarihi ve kültürel olarak birbirlerine bağlı sınır bölgelerindeki hareketliliği de korumakta ve düzenlemektedir. Sınır bölgelerini ayıran ulusal sınırlar legal olmasına karşın sınır bölgeleri arasında yaşanan ve ulu-devletlerce varlığı bilinen ilişkiler resmîyete dökülmediğinden dolayı adeta birer kayıt dışı bölgesel entegrasyona dönüşmektedir. Sınır bölgeleri arasındaki etkileşimin bu nedenle baskı altında kalmasında 11 Eylül Saldırıları belirleyici rol oynamıştır. Saldırıların ardından terörizm ve diğer yasa dışı sınır geçiş olaylarının engellenmesine yönelik alınan sert önlemler sınırlar ve dolayısıyla sınır güvenliği tehdidi altında bulunan devletler sınır bölgelerinin ve bu bölgelerde yaşayan sınır insanların güvenliği sağlamak ve sürdürülebilir kılmak amacı ile sınırdaş ülkenin sınır bölgesinde belirli derinliği kontrol altında tutmaya yönelik girişimlerde bulunmaktadır. Güvenli bölgenin sınır derinliği mevcut koşullara göre değişebilmektedir. Genellikle doğrudan ya da dolaylı savaş halinde olan devletler ile medeniyetlerin çakıştığı yerlerdeki sınır derinliği fazla tutulmaktadır.

Baud ve Schendel (1997:225), sınır bölgelerinin oluşumu ve dağılması arasındaki yaşam döngüsünü formüle eder. Onlara göre, sınır bölgesi yaşam döngüsündeki ilk aşama, sınır çizgisi çizildikten hemen sonra var olan **bebek sınır bölgesi** (infant borderland)dir. Bu tür sınır bölgelerinde önceden var olan sosyal ve ekonomik ağlar hala açıkça görülmekte ve sınırın her iki tarafındaki insanlar yakın akrabalık bağlantılarıyla birbirine bağlıdır. Sınır, sosyal gerçeklikten ziyade hala bir potansiyeldir. Sarp sınır bölgesini 1921'den 1937'ye kadar bir bebek sınır bölgesi olarak tanımlayabiliriz. **Ergen sınır bölgesi** (adolescent borderland) bir sonraki aşamadır. Sınır inkâr edilemez bir gerçeklik haline gelmiştir ancak onun ortaya çıkışı hala yeni ve birçok insan var olandan önceki dönemi hatırlamaktadır. Her ne kadar ekonomik ve sosyal ilişkiler yeni sınırın varlığıyla sınırlandırılmaya başlanmış olsa da, eski ağlar henüz dağılmamış ve sınır boyunca güçlü bağlantılar kurmaya devam etmektedir. Sınırların kesin bir sosyal gerçeklik haline geldiği aşama **yetişkin sınır bölgesi** (adult borderland)dir. Sosyal ağlar artık sınırın sınırlarını açıkça kabul etmekte ve izlemektedir. Sınır ötesi sosyal ve akrabalık ilişkileri var olmaya devam edebilir ancak bunlar kıt hale gelir ve giderek sorunlu olarak görülür. Kaçakçılıkla uğraşanlar gibi yeni sınır ötesi ağlar bile artık sınırın kabulüne dayanmaktadır.

Sınır bölgeleri tarihi, kültürel, ekonomik, akrabalık ve dilsel bağlar ve yakınlıklar ile dolu ancak uluslararası kabul görmüş sınırlar sebebi ile bölünmeye uğramış sınırdaş yerleşmeleri ifade etmektedir. Bu sebeple sınır bölgeleri aynı zamanda kültürel köprü görevi de görmektedir. Sınır bölgelerinde yaşayan sınır insanları sınırdaş sınır bölgesindeki insanlar ile tanışır, etkileşime geçer ve ilişkiler zamanla şekillenir. Sınır bölgelerinde sosyal ilişkiler için üç muhtemel mekânsal model ifade edilmektedir (Barth 1969:19-20); siyah-beyaz, gri ve orta tipler (tamponlanmış, sivilceli, katmanlı). **Siyah ve beyaz** (black and white) **model**; resmi sınırların önem taşıdığı, sınırdaş sınır insanların birbirleri ile minimum düzeyde etkileşime geçtiği, iletişimin ön planda olmadığı, kendi ulus-devletlerinin güç uygulamalarının derinden yaşanmasına bağlı olarak düşmanlığın aktif olduğu sınır bölgelerini kapsayan mekânsal modeldir. Örneğin Kuzey Kore ve Güney Kore, KKTC ve GKRY, İsrail ve Filistin⁶ arasında sınır bölgelerinde yaşanan sorunlarda olduğu gibi. **Gri** (grey) **model**; resmi sınırların pek önem taşımadığı, benzer ya da farklı etnik gruplardan ve kültürlerden olsun ya da

⁶ İsrail ve Filistin sorununun merkezinde yer alan Kudüs; dünyanın en çekişmeli şehirlerinden biri durumundadır. İsrail açısından mekânsal kontrol amacı ile Filistinlilerin kitlesel yerinden edilmesinin ve 1948'de İsrail Devleti'nin kurulmasının ardından Kudüs, 1949 Ateşkes Yeşil Hat Sözleşmesi kapsamında fiziksel olarak Arap kontrolündeki Doğu ve İsrail kontrolündeki Batı'ya bölündü. 1967 yılında gerçekleşen Altı Gün Savaşı'ndan sonra İsrail, şehrin doğu kısmını işgal etti ve tek taraflı bir birleşme olduğunu iddia ederek batı kısmına ekledi. O zamandan beri, kentin resmi bir bölünmesi ya da iki hat arasında inşa edilen herhangi bir fiziksel engel bulunmadığından Yeşil Hat önemsiz hale geldi.

olmasın etkileşimin ön planda olduğu, iletişim kanallarının her zaman açık tutulduğu çoklu kültürel karışımın şekillendiği sınır bölgelerini kapsayan mekânsal modeldir. Kültürel bütünleşmeyi temel alan bu modelde geçirgenlikleri nedeniyle sınırlar var olmasına karşın pasif durumda görülürler. Melez kültürlerin görüldüğü gri modele örnek olarak Almanya - Hollanda sınır bölgesi Schleswig-Holstein, Almanya - Fransa sınır bölgesi Alsace verilebilir. **Tamponlanmış (buffered) model;** farklı özelliklere sahip iki etnik grup arasında, onları izole edebilmek amacı ile farklı üçüncü bir etnik grubun yerleştirildiği sınır bölgelerini kapsayan mekânsal modeldir. Bu modelde amaç farklı iki güç merkezini stratejik olarak üçüncü güç merkezi ile ayırmaktır. **Sivilceli (spotty) model;** benzer etnik gruplara ev sahipliği yapan sınırdış sınır bölgelerinde kümelenmiş dağınık şekilde azınlık durumundaki farklı etnik grupların yer aldığı sınır bölgelerini kapsayan mekânsal modeldir. Farklı etnik gruplar sınır bölgelerinde belirli gettolarda yaşamlarını sürdürürler. Örneğin Avrupa’daki Yahudi gettoları ya da ABD’deki Afrika gettoları gibi. **Katmanlı (layered) model;** bir kültürden baskın bir popülasyonu farklı bir kültürün üzerine kendi kültürünü benimsetmeye yönelik olarak yatay düzlemde ayırım barındıran sembolik nitelikteki sınır bölgelerini kapsayan mekânsal modeldir. Fas’a yerleşen yerleşimci koloniler, Avrupa ile Arap dünyası arasında sembolik bir sınır bölgesidir.

Sınırlar, haritalar üzerinde tek boyutlu ince çizgiler gibi görünseler de aslında kara üzerinde çok boyutlu işlevlere sahip sınır bölgelerini birbirlerinden ayıran önemli unsurlardır. Diğer bir ifade ile sınır bölgeleri bir taraftan mevcut sosyo-ekonomik yaşamdan diğer taraftan uluslararası sınıra yakınlıktan dolayı ortaya çıkan gelişmelerden doğrudan etkilenen sınırın her iki tarafındaki yerleşmelerdir. Bu sebeple sınır bölgeleri güç merkezleri arasında yer alan ve güç merkezlerinin güç gösterilerine maruz kalan yerlerdir. Bu açıdan ele alındığında sınır bölgeleri ülke topraklarını hem içe hem dışa bağlar hem de savunma ve saldırı yerleridir, bu nedenlerle mutlaka en iyi şekilde yönetilmelidirler.

Sınırın her iki tarafındaki “biz” ve “onlar”ın karşılaştığı, temas ettiği sınır bölgelerinin varlığı günümüz koşullarına bağlı değildir. Tarihin her döneminde medeniyetlerin, imparatorlukların, ulus-devletlerin hatta blokların hüküm sürdüğü 20. Yüzyıl boyunca sınır bölgeleri her zaman var olmuştur. Sınır bölgelerinin varlığını somutlaştıran en önemli gelişme ulus-devletlerin kurulması ve uluslararası tanınırlığa sahip yasal sınırların gündeme gelmesi ile gerçekleşmiştir.

Sınır ile ilgili en büyük dinamik güç, sınırları kontrol eden ve güvenliğini sağlayan ulus-devlettir. Güçlü bir ulus-devletin sınırlarının ve sınır bölgelerinin korumasında sorun yaşanmayabilirken daha zayıf bir ulus-devlet açısından sınırlarını ve sınır bölgelerini kendi başına yalnız bırakma ya da sınır alanlarını güvence altına almak için bu durumunu telafi edici çabalara girişebilir. Bu konuda iki hassas durum ön plana çıkmaktadır. Eğer sınırdış ulus-devlet güçsüz ise o zaman karşı sınır bölgesinde güçlenmek hatta özerk idari yapı isteyen yerel topluluklar kendisini belli eder. Böylesine yapılanmalar mevcut ulus-devletin sınır bölgesindeki güvenliği de tehdit eder. Buna karşın karşı ulus-devlet güçlü ise o takdirde böyle bir gelişme yaşanmayabilir. Burada anlatılmak istenen öz şudur: Sınırdış iki zayıf ulus-devlet arasındaki sınır bölgeleri gerek bölgenin iç ve dış güvenliğini sağlama gerekse de dış koruyucu durumundaki -birbirleri açısından- diğer ulus-devletin yardımını isteme konusunda sorun oluşturur.

Sınır bölgeleri ister istemez öncelikle kendilerini yönetmeyi amaçlayan ulus-devletler arasındaki ilişkilerden ardından daha basat güç merkezi durumundaki bölgesel veya küresel güçlerden ve düzenden etkilenir. Bu sebeple sınır bölgelerinin mevcut konumu ulusaldan küresel ölçüğe aktif dinamikler ve analitik ilişkiler kapsamında değerlendirilmelidir.

Sınır bölgeleri sadece ulusal uçların birleştiği yerdeki pasif fiziki mekânlar değil aynı zamanda birbirinden ayrılan kültürlerin farklılıklarını kaybetmeksizin etkileşim içerisinde bir araya geldiği ve de bu kimliklerin gelişimine katkı sağlayan yerlerdir. Bu açıdan ele alındığında sınır bölgeleri o ülkede hüküm süren iktidarın resmi sınırlarına farklı yollardan girişi de temsil etmektedir. Sınır bölgeleri, komşu ülkeler arasındaki asimetriklerin ve farklılıkların, alanlardan en az birinin yararına kullanılabileceği fonksiyonel alanlardır (Collier ve Alvarez, 1994:607).

Sınır bölgeleri, insan hareketliliğinin ve kültürel etkileşimin çakıştığı ve sağlandığı yerler ise o halde beşeri faaliyetlere izin veren ve entegrasyon sürecinin yaşandığı bir sosyal alandır. Bu sebeple tarih boyunca güç merkezlerinin ya da siyasi yapılanmaların olduğu her dönemde sınır bölgeleri de vardır.

Sınır bölgelerinin güvenlik, kalkınma veya yönetim altyapısının yetersizliği nedeniyle ulusal barış inşası ve statü oluşturma projelerine karşı dayanıklı olması ve bu nedenle daha fazla gelişme ve daha fazla devlet varlığının sınır bölgesi topluluklarının karşılaştığı zorlukları çözebileceği yönünde endişeleri artırmaktadır. Sınır bölgeleri, sınırın altını çizen, ticaretin ve insan hareketlerinin akışını kolaylaştıran etnik, dilsel ve akrabalık gruplarına ev sahipliği yapar ve sınır bölgelerinde yaşayanlar, sınırın diğer tarafını uzak başkentlerden ve

ekonomik merkezlerden daha önemli olarak görebilirler. Sürekli şiddete ve keskin ekonomik eşitsizliklere maruz kalabilirler, ancak aynı zamanda yeni kalkınma, çıkarma ve ticaret biçimlerini de teşvik edebilirler (Plonski and Walton, 2018:6). Sınırın ortaya çıkardığı dinamiklerinden faydalanma ya da onlardan zarar görme durumunda etnisite ve toplumsal cinsiyet önemli rol oynamaktadır. Sınırın her iki tarafındaki sınır insanları mevcut konumlarını farklı biçimlerde deneyimlemiş ve bu iki grup arasında dışlama ve ötekileştirme söylemleri derinleşmiş olabilir. Nitekim sınır ekonomileri sınır bölgelerinde etnik grupların ve cinsiyet gruplarının ilişkilerinde etkili olmaktadır (Akyüz, 2013:vi,19).

Mevcut güvenlik çağında, sınırların ve sınır bölgelerinin bu denli aşındırıldığı bir dönemde “sınırsız dünya” argümanı - küreselleşmenin ve ekonomik entegrasyonun temelini oluşturan mesele - sorgulanmıyor gibi görünmektedir (Ohmae, 1990:48). Böylece sınırlar, sadece ulusun içinde durduğu, yerleştiği, ulusun var ettiği coğrafi topraklar yani vatan olarak görülen yerler değil, ek olarak, iktidarın ve siyasi alanların karşıyla çeşitli düzlemlerde karşılaştığı yerler olarak belirmektedirler. Diğer bir deyişle sınırın iktisadi coğrafyası ve etki alanlarının hangi dönemlerde nerelere kadar ve hangi iktisadi ve sosyal nedenlere uzanabildiğine bağlı olarak çeşitli zaman-mekân (time-space) teorileri ortaya konulmaktadır. Nitekim sınırlar, sanılanın aksine bir ulusu oluşturan en önemli katkıyı içeriye doğru hareketle yapmaktadırlar. Günlük akışta, sınırların ve kapıların esas olarak dışarıya açıldığı, dışarıya karşı vatani savunduğu ve/ya dışarıya göre biçimlendiği düşünülür. Dahası, sınırın esas varlık sebebinin dışarıya doğru bir vatanın sunulması, tanıtılması olduğu düşünülür. Gerçekten sınırın dışarıya dönük kısmı, o sınırdaki iki ülke (bazı yerlerde üç ülke) arasındaki ilişkilerin, son durumunu açıkça anlatır. Ancak sınırın esas etki alanı içeriye doğrudur. Sınır esas olarak içeriye doğru genişler ve vatanın sosyal alanını içeriye doğru genişletir. Sınırlar, sadece ticaret ve uluslararası ilişkilere konu olan etkileşimler nedeniyle değil, bu etkileşimlerin düzensiz titreşimleri (eşitsiz güç ilişkileri) aracılığıyla içerinin biçimlendirilmesinde esas rolü oynayan sosyal kurumlar olarak iş görürler (Özgen, 2005:2,4).

Dünya siyasi tarihi sınırlar kapsamında ele alındığında sınırların çoğunlukla bölgelerin etnik yapılarını hesaba katmadan belirlendiği görülmektedir. Bu gerçeklik sınırlara dayalı etnik kimlik konusundaki tartışmaların sürmesine yol açmaktadır. Etnografik sınırlar kapsamında ele alınan ve çoğu literatürde “marginal people (marjinal insan) - margins - transborder people - transnasyonalist” olarak ifade edilen **sınır insanları**, yerel ya da ulusal sınırların sınır bölgelerinde yaşayan etnik grupları ifade etmektedir. Cons ve Sanyal’a (2013:7,8) göre “marjinal insan” kavramı ilk kez 1960’larda Latin Amerika kentleşmesinin analizi ile ilgili olarak kullanılmıştır. Bu tür bölgeleri normların istisnaları olarak görmek yerine büyük yapısal süreçlerin burada yaşayan toplulukları nasıl oluşturduğunu anlamamız gerekmektedir. Böylesine bir yaklaşım merkezler ve çevre bölgeleri arasındaki ilişkileri analizde fayda sağlar. Bu sebeplerden dolayı son zamanlarda, bilim insanları neoliberal kapitalizmin, ırkçılığın ve diğer dışlayıcı uygulamaların insanları daha derin yoksulluk biçimlerine nasıl yönlendirdiğini anlamak için marjinalliğin araştırılmasına yeniden katıldılar.

Sınır bölgesi, sahip olduğu özellikleri ile bir taraftan yerel halk durumundaki sınır insanları tarafından iki ulus arasında belirli amaçlar için serbestçe seçtikleri günlük faaliyetleri için entegre bir bölge olarak kullanılmakta diğer taraftan da kültürel peyzaj (coğrafi sınır manzarası) açısından önem arz etmektedir. Bu sebeple sınır bölgelerindeki sınır yerleşmelerinde yaşayan sınır insanların sosyo-kültürel ve ekonomik yaşantıları özü itibarı ile kendi devletlerinin ve toplumlarının tarihi ve kimliği açısından önem taşırlar. Sınır bölgelerinde yaşayan insanlar, toplumun geneli ile sahip oldukları etnik bağlantıları açısından 3 grupta ele alınabilir. İlki doğrudan kendi devletinin toplumu ile etnik bağı olan ama karşı sınır bölgesindekiler ile etnik bağı bulunmayanlar. İkincisi kendi devletinin toplumu ile bağı olmasına karşın karşı sınır bölgesindekiler ile de etnik bağları bulunanlar. Son olarak da kendi devletinin toplumu ile değil de karşı sınır bölgesindekiler ile etnik bağı bulunanlar.

Sınır bölgeleri ve sınır insanları o ülkeye giriş ve çıkış yapanların ilk ve son gördükleri devlete ait yerlerdir. Sınır bölgelerinde binalarda ve caddelerde sergilenen siyasi, sosyal ve dinsel semboller⁷ (ulusal bayrak, flama, nöbet kuleleri, spor türleri, hac işareti) ve ritüeller (resmi törenler, cenaze törenleri) devlet ve toplum hakkında bilgi sunmaktadır. Özellikle siyasi semboller ve ritüeller devletin sınır bölgesinde ve karşıdaki sınır bölgesinde yaşayanlar açısından devlet ile ilişkili birer unsur temsil etmektedirler. Bu sebeple her zaman için sınır bölgelerinin imajı o devlet açısından önemli simgesel sahalara olmuştur.

Sınır ve sınır ötesi faaliyetlerin ve ürettiği unsurların tamamı sadece sınır bölgesinde yaşayan sınır insanları ya da ülkedeki diğer etnik gruplar tarafından gerçekleştirilmez. Uluslararası faaliyet gösteren politik ya

⁷ Siyasi ve sosyal semboller ve ritüellerin nihai amacı merkezi iktidarı savunurken farklılığı veya ayrılığı belirterek çevreyi (periferi) kontrol altında tutmaktır.

da ekonomik yapılar ya da sınırdaş sınır bölgesi veya ülkenin diğer etnik grupları tarafından da gerçekleştirilebilir.

Sınır insanların sınır bölgelerindeki yaşamları sadece günlük yaşamın rutinlerden ibaret değildir. Yerel düzeyde ele alındığında sınır insanların yaşamları ticaretten arazi mülkiyetine, kültürel kimlikten güvenliğe, iletişimden göç olaylarına çok boyutlu olguları ve süreçleri içermektedir. Bu sebeple sınır bölgelerindeki sınır insanlarını kendi başlarına bırakmak ya da merkezi otorite ile mücadeleye girişmesine neden olacak koşulları yaratmak yerine kültürel entegrasyonu kuvvetlendirici sosyal kurumları ve destekleri faaliyete geçirmek önem taşımaktadır. Aksi durumda sınır insanları diğer sınırdaş ulus-devletin kıskırtmasına gelebilir hatta kontrolüne girebilir. Böylesine bir gelişme ulus-devletin ulusal sınır güvenliği açısından isteyeceği bir durum değildir.

Farklı ekonomik koşullar, siyasi ilişkiler ve sosyal koşullar, sınır bölgelerindeki insanların kendilerine, komşularına, sınırlarına ve sınır ötesi deneyimlerine nasıl atıfta bulduklarına büyük katkıda bulunur (Archer and Rác; 2012:64). Sınırın her iki tarafında yaşayan sınır insanları gerek kültürel bağlar ve merkezi yönetime uzaklık gerekse de sınırlar arasında gerçekleştirilen ekonomik nedenlerle birlikte çalışmaya ilgi duymaktadır. Öyle ki sınır bölgelerinde yaşayan sınır insanları birbirlerini kültürel açıdan etkileyebilir. Sınırdaş sınır bölgelerindeki insanların kültürleri, sosyal normları ve dünyaya bakış açıları farklılık gösterebilir ama yine de bu farklılıklar ile yaşamayı da öğrenebilirler. Etkileşime daha açık olan sınır bölgesi insanları diğer sınır bölgesi insanların kültürlerarası bağlantıya girmede yardımcı olabilir. Çünkü marjinaler için sınırlar açıktır ve akışkandır. Kız alıp verme, düğün, taziye, önemli günlerde gerçekleştirilen ziyaretler, dini ritüellerdeki benzerlikler gibi davranışların etkisi ile sınırın her iki tarafındaki sınır insanlarında benzer kültürel ritüellere rastlanır. Sınır ötesi alışveriş gezisi, başka bir ülkeye yapılan eğitim gezisi veya bir ülkede yaşayan yabancı bir vatandaşla arkadaşlık olmasına bağlı olarak iletişim deneyimi farklı olacaktır.

Sınırlar, ekonomik alanda fırsat koridorlarıdır.

Devlet sınırları ile ayrılan insanlar genellikle birbirlerini tamamen farklı görürler: farklı dilleri konuşurlar, farklı gelenek ve uygulamalara sahiptirler. Dolayısıyla ekonomik temaslar, yerel toplulukların sosyal ve sözel davranışlarında ciddi şekilde “komşularına” uyum sağlama konusunda etkili olmaktadır. Sınır ötesi ticaret ve kaçakçılıkla özdeşleşmiş sınır ekonomilerine ilişkin çalışmalar başta siyasi coğrafya olmak üzere diğer disiplinlerin sınır çalışmalarında yer almaktadır. Devlet sınırları hala yarattığı özel fırsatları kullanan sınır toplulukları için mikro ölçekte önemli geçim stratejileri oluşturan ticaret ve çeşitli yasadışı faaliyetlere ev sahipliği yapmaktadır. Sınır bölgelerinde yaşayanların çoğu sınır ötesi işbirliği kapsamında sınırın karşı tarafındaki sınır bölgesinde ekonomik ilişkiler kurmakta, ticaret yapmakta ya da mülk edinmektedir. Hatta bazen sınır bölgesinde yaşayanlar için karşı sınır bölgesinde yaşayanlar ile kurulan -illegal- ekonomik ilişkiler, söz konusu geçim derdi olduğunda kendi devletine duyduğu bağlılığın dahi önüne geçebilir. Burada illegal ekonomik işlerden kastedilen mensubu bulunduğu devleti vergi ve döviz gelirinden mahrum bırakacak gelir getirici faaliyetlerdir. Söz konusu faaliyetler sınır bölgesinde yaşayanlar için meşru kabul edilebilir ancak özü itibarı ile bu ekonomik faaliyetler illegaldir. Miller’e (1998:9) göre; “*birçok insan için alışveriş yapma sadece bir görev. Yine de illegal faaliyetler çoğu zaman kendi sınırları içerisinde istihdam yarattığından dolayı devlet tarafından “kendi kontrolünde olduğu sürece” görmezden gelinmektedir.*” Buradan anlaşılan şudur ki, ekonomik faaliyetlerin sınırları ile devletlerin siyasi sınırları aynı harita üzerinde kesişmemektedir. Polese (2012: 22-23) “Sınır nasıl bir gelir kaynağı olur? sorusuna şu şekilde cevap vermektedir: Onun için sınırlar iki nedenden ötürü büyük bir fırsat sunmaktadır. Birincisi, sınırların hem arabuluculara hem de aynı sınırın iki tarafındaki talep ve arz ile eşleşen insanlara fırsat sağlaması ve para kazanmasıdır. Diğeri, devlet tarafından getirilen kısıtlamaların ve yasakların yeni talepler yaratmasıdır. Çünkü yasaklanan ürünün fiyatı artar, ucuzuna talep artar ve bu durum ekonomik yeni fırsatlar yaratır. Baud and Schendel’e (1997:232) göre sınır ekonomileri her zaman politik önlemlerden güçlü bir şekilde etkilenir ve sınırın her iki tarafındaki siyasi süreçler normalde çakışmaz. Sınır ekonomileri kısa vadeli politika değişikliklerine anında tepki veriyor ve sürekli adaptasyon onlara spekülative ve rahat bir karakter veriyor. Bu, bölgeyi sınırın her iki tarafındaki tek bir birim olarak ele almanın çok önemli olmasının bir nedenidir: Sınırın bir tarafındaki ekonomik politikaların değişmesi diğer tarafın da hemen uyarlanmasına yol açmaktadır.

Merkezi siyasi otoritenin norm ve kurallarına meydan okumaları sebebi ile insanların, metaların, fikirlerin sınır ötesi hareketliliği yasa dışı kabul edilir.

Sosyolojik açıdan ele alındığında sınır bölgesinde yaşayan sermaye ve güç sahibi insanlar, merkezi otorite ile iki türlü ilişki geliştirebilirler. İlki merkezi otorite ile geçinerek mevcut toplumsal konumlarını, sermayelerini ve güçlerini korurlar. Aksi durumda merkezi otorite ile mücadeleye girişir, merkezi otoriteden yeterli kaynak alamadıklarını ve bu nedenle kendi kaynaklarına sahip çıkacaklarını dile getirerek bölge

insanlarını ayaklandırır, ayrılma ya da özerklik isteklerini dile getirebilir. Bu esnada sınırdış ulus-devletin ya da bölgesel ve küresel aktörlerin desteğini de alabilirler. Ayrıca sermaye ve güç sahibi yerli insanlar merkezi otorite ile giriştiği mücadele sebebi ile mal, silah, uyuşturucu ve insan akışını kontrol gücünü kaybetmemek için dış güçler ile ittifaklar kurmaya ve sınır ötesi politik ya da dini ağları harekete geçirmeye yönelirler. Belirtilen sebeplerden dolayı merkezi hükümet zaman zaman bir taraftan devletlerin kesiştiği noktadaki stratejik konumları ve bölgesel ekonomik pazarlara erişme ve buradaki ticaret akışını kolaylaştırmadaki rolleri diğer taraftan diplomatik ilişkileri ve ulusal güvenliği şekillendirmedeki konumları nedeniyle sınır bölgelerini düzenlemek, pasifleştirmek ya da sınır bölgeleri topluluklarını güçlendirmek için etkin yerel güç sahipleri ile pazarlık etmek için kurumlarını görevlendirebilir. Sonuç itibarı ile iç dinamikleri nedeniyle kontrolünde sıkıntılar yaşanan ve bu sebeple merkezi otorite ile ters düşen sınır bölgeleri artık merkezi otorite açısından bir “sorunlu bölge”ye dönüşmüştür. Amaç, sorunlu bölgenin hükümetlerin kontrolünde olmayan bir bölgeye dönüşmesini engellemektir. Böylesine bir durumda kontrol noktaları, sınır geçişleri, sınır ticareti, kaçakçılık, göçmen akını konularında önem taşıyan sınır bölgelerinin ve marjinal insanların kontrolünde yerel savaş ekonomilerinden beslenen ulus-devlet dışı silahlı aktörler devreye girerek hem mevcut devleti hem de bölge insanlarını tehlikeye sokabilir.

Sınır bölgelerindeki yerel yönetimlerin aşırı derecede desteklenmesi ya da yetkiler ile donatılması, merkezi hükümet açısından merkezi otoritenin sarsılmasına ve çatışma yaşanmasına neden olabilir.

Sınır bölgeleri; mekân - yer - bölge kavramları ile ilişkili olan kültürel değerler ve inanç sistemleri bağlamında ele alındığında farklılıklara ev sahipliği yapan yerleşim alanlarıdır. Diğer bir ifade ile bir taraftan milliyetçi söylemlerin diğer taraftan ulusaşırı söylemlerin çatışma sahasını oluşturmaktadır. Bu nedenle dış güçlerin bu yerleşmeler üzerindeki etkisini kırmak için merkezi otoritenin çok dikkatli politikalar izlemesi gerekmektedir.

Sınır bölgeleri; farklı fikirlerin, kaynakların ve güç unsurlarının dolaşımına uygun sahalardır. Bu sebeple kontrol altında tutulmaları önem arz etmektedir.

Sınırların açıklık derecesini ifade eden **sınır geçirgenliği** (permeability of border) kavramı, sınır bölgelerinde yaşayan insanlar için çok önemlidir. 20. Yüzyılda kapalı, yarı geçirgen ve geçirgen olmak üzere farklı sınır rejim uygulamaları gerçekleştirildi. Örneğin Soğuk Savaş’ın Demir Perdesi, Kuzey Kore ve Güney Kore arasında süren kapalı sınır uygulaması ya da ABD - Meksika sınırında olduğu gibi. Ancak bu uygulamalar sorunların çözümsüzlüğüne katkı sağlamaktan öteye geçemedi. Buna karşın 1990'larda AB, coğrafi konumun ve kaynakların yol açtığı eşitsiz gelişme ile ilgili dezavantajları ve farklılıkları ortadan kaldırmak ya da en aza indirebilmek için Schengen Vizesi gibi uygulamalar başlattı. AB açısından sınır bölgeleri kültürel etkileşim açısından bir köprü kabul edilmekte ve bu durumun sosyo-ekonomik işbirliği deneyimleri sayesinde istendik komşuluk ilişkilerinin gelişimine bir yol olarak sunulmaktadır. Ancak bahsi geçen bu hususlar Batı Avrupa’da işlerlik kazanmışken -Soğuk Savaş ve Demir Perde’nin etkisi ile- Orta ve Doğu Avrupa’da henüz tam anlamı ile gerçekleştirilememiştir. Bu sebeple şu anda AB’nin doğu sınırını oluşturan eski Demir Perde devletlerinin özellikle Batı Avrupa ile entegrasyon sürecini gerçekleştirmek amacı ile çaba harcanmaktadır. Bunun için Orta ve Doğu Avrupa sınırları boyunca sınır ötesi işbirliğine yönelik sınır bölgeleri oluşturulmakta ve sınır bölgesi insanlarına imkânlar sağlanmaktadır. Sınır bölgelerinde yaşayan insanların sorunlarının çözümü yerine bazen kendi devletleri tarafından marjinalleştirilmesi ve sınır geçişlerine yönelik aldığı güvenlik önlemi diğer taraftan sınır bölgesinde yaşayanları karşı sınır bölgesine geçmeye zorlayıcı bir sebebe dönüşebilir. Böylece aralarında resmi devlet sınırları olsa da her iki sınır bölgesinde yaşamlarını sürdüren sınır insanları, günlük faaliyetleri etkileyebilecek ve her bir nüfusun kendisiyle komşu nüfus arasındaki farklılıkları vurgulamasına olanak tanıyan farklı normlara, değerlere ve standartlara sahip farklı ulusal bağlamlarda yaşamlarına karşın gündelik yaşamda bütünleşmiş ve birbirlerine bağımlı yerleşmelere dönüşmüştür. Sınırın her iki tarafında yaşayan sınır bölgesi insanları için bağımlılık genellikle yüksektir ve bu durum günlük yaşamın her alanına yansımaktadır. Sınır geçirgenliği açıksa, sınır bölgelerindeki günlük alanlar devlet açısından sınır ötesi alanlar haline gelmek üzere genişler. Örneğin Polonya ve Ukrayna, Almanya ve Hollanda sınır bölgelerinde yaşayanların sorunları çözülmüş, sınır geçirgenliği sağlanmış ve ekonomileri adeta birbirlerine bağımlı hale getirilmiştir. Böylesine sınır bölgeleri aslında ait oldukları devletlerarasında da karşılıklı saygı ve güven ortamının doğmasına katkı sağlarlar. Örneğin Türkiye - Suriye sınırında resmi devlet sınırları ile ayrılmış pek çok köy ve kasaba ya da Fransa - İspanya sınırındaki Cerdenya ve Llivia kasabalarının ortak kültürel değerlere sahip olmalarına karşın ayrılmış durumdaki birer sınır bölgesi olarak varlıklarını sürdürmesinde olduğu gibi. Diğer açıdan devletlerarasında yaşanacak ekonomik, askeri ya da ekolojik bir sorunda ilk etkilenenler yine sınır bölgelerinde yaşayan marjinallerdir. Örneğin ekonomik, etnik ya da dini nedenlerden dolayı sınır hattında gerçekleşecek silahlı saldırı, sığınmacı akını ve onlara yönelik kampların oluşturulması gibi. Bu tür transnasyonalist ilişkiler nedeni ile sınır insanları ve yaşadıkları sınır bölgeleri bazen yaşadıkları devlet açısından çevre (periferi) bölge olarak da

isimlendirilmektedir. Sınır insanları için böylesine bir konumlandırma zaman zaman farklılık ya da dışlanma olarak algılanmaya yol açabilmektedir. Çünkü unutulmamalıdır ki sınır kavramı insanlar için sadece devletleri ayıran bir çizgi olmaktan öte anlamlar ifade etmektedir. Sınır bölgesinde yaşayan sınır insanları, sınırın her iki tarafında etkin olan dilsel, dinsel ve ekonomik unsurlar nedeni ile ikilemde kalabilmektedir. Adeta kimlik belirsizliğine düşmekte, çoklu kimliğe sahip olmaktadır. Ayrıca siyaseten her iki devletin politik uygulamalarında etkilendiklerinden dolayı sorunlar yaşayabilmektedirler. Sınır bölgeleri de kültürlerin ve kimliklerin (etnik, dilsel ve dinsel) en aktif siyasi, sosyal ve ekonomik ilişkiler sergilediği dinamik sahalar olarak siyasi coğrafya açısından önem taşımaktadır. Sınır bölgesi insanların kültürleri sınırın iki tarafındaki topluluklar birleştirmekte önemli rol oynamaktadır. Kültür farklılığı arttığında sınır etkisini artırmakta buna karşın kültürel benzerlik bir ayrıştırıcı unsur olarak sınırın etkisini zorlar ve zayıflatır. Denilebilir ki kültür, sınırları ve sınır bölgelerini uluslararası piyasa güçlerinden hatta zaman zaman merkezi hükümetlerin uygulamalarından daha fazla etkileyebilmektedir. Bu sebeple merkezi hükümet kontrol ve denetimi kendisinde olmak üzere yerel idari birimleri güçlendirerek etkisini daha da artırmaya çalışmaktadır.

Merkezi hükümetler zaman zaman sınır bölgelerinde yaşayanların sosyo-ekonomik durumlarını desteklemek amacı ile illegal sınır ticaretini görmezden gelebilmektedir. Örneğin Arap Baharı sonrasında başta Cezayir ve Tunus olmak üzere bazı devlet sınır bölgelerindeki yerel ekonomiyi sürdürülebilir kılmak amacı ile sermaye akışını tolere etmiştir. Bu konuda yerel yönetimlere önemli görevler düşmektedir. Yerel yönetimler yerel ekonominin güçlenmesi, hizmetlerin herkese ulaşmasının sağlanması gibi hususlarda yerel halkı karar alma sürecine daha fazla entegre etmeli ve merkezi hükümet ile ilişkilerini kuvvetlendirmelidir.

SONUÇ ve ÖNERİLER

Sonuç itibari ile ulus-devlet inşası ve sınırların gelişim hikâyesinde 19. Yüzyılın başlarından beri düzenli olarak gündemde tutulan ırkçılık ve sosyal Darwinizm’in sahte bilimsel teorileri; sanayileşme ve kırsal yaşamın yok edilmesine karşı gerçekleştirilen romantik tepkiler; 19. Yüzyılın sonlarında Avrupa siyasi haritasının yeniden şekillenmesi ve sömürgelere yönelik arayışı güçlendiren merkentalist arzular; faydayı maksimize eden varlıkları teşvik eden yıkıcı üretim şekli kapitalizm; 20. Yüzyılın ilk yarısında sömürgeler, savaşlar, baskılar ve teknoloji yoluyla daha güçlü kimliklerin ve etnik grupların güçsüz olan kimliklere ve etnik grupları yok etmeye yönelik girişimleri, ... önemli rol oynamıştır. Tüm bu yaşananlar yeryüzünü gelişmiş, gelişmekte olan ve geri kalmış ülkelerden toplumlara değişen, birbirinden farklı, rekabetçi alanların egemen olduğu, her medeniyeti kendi içinde özel görmek yerine mücadele alanına çeviren bir dünya siyasi coğrafyasının şekillenmesine yol açtı.

Gerek milliyetçiliğin gerekse de ulus-devletlerin gelişiminde önemli bir argüman olarak kullanılmış ve kritik öneme sahip olmuş sınırlar, ulus kimliğinin oluşturulması açısından ulusal kimliğin ve kültürün önemli bir göstergesidir. Buna karşın küreselleşme girdabının bu denli güçlü olduğu günümüz dünyasında “sınırsız dünya” söylemleri etkili olmaya çalışırken ne ilginçtir ki sınırlar her zamankinden daha fazla sayıda mevcudiyetini korumaktadır.

Küreselleşme girdabı içerisinde boğulan günümüz dünyasında sınır bölgeleri, bölgesel ve küresel aktörlerin ve güç merkezlerinin ulus ötesi eylemlerin nüfuz edici etkileriyle yoğrulmaktadır. Bu yönüyle sınır bölgeleri bölgesel ve uluslararası güç oyunlarının yeni mücadele alanına dönüşmektedir.

Sınır bölgelerine yönelik psikolojik, sosyolojik, ekonomik, politik, göç, uyum temelli araştırmaların yapılması sınır bölgelerini tanıma ve tanımlama açısından önem arz etmektedir. Sınır bölgeleri insanları günlük yaşamlarını sürdürebilme konusunda sınırın ötesi ile ilişki kurmak, geliştirmek ve sürdürülebilir kılmak için emek ve zaman harcasa da sınır geçiş saatleri, geçiş süresi, ortak sosyo-ekonomik ve kültürel projeler uygulama ya da ekolojik sıkıntıları aşma konularında hemen hemen hiçbir hakka sahip değildirlir. Sınırlar ve sınır insanları kültürel, ekonomik ve politik faaliyetlerin birleştiği ve mücadele ettiği noktadadır. Söz konusu mücadele sınır bölgesinde ekonomik sıkıntılara yol açabilmektedir.

Sınırlar ve sınır bölgeleri birden fazla sınırdış devletin hükümetleri tarafından uygulanan çoklu uygulamaların gölgesinde kalmaktadır. Aynı zamanda sınırlar sembolik, birleştirici, ayrıştırıcı ve dışlayıcı rolleri küreselleşme uluslararası ticaret sebebi ile baskı altındadır. Diğer taraftan sınırlar aşındırmaya devam eden uluslararası piyasa aktörleri insanların ve malların mekân ve zamandaki ekonomik eşitsizliklerinden faydalanarak sınırların geçirgenliğini zorlamaktadır.

Sınır bölgelerinde yaşayan insanların günlük yaşam deneyimleri, çalışma hayatına katılım süreçleri, farklı etnik grupların bu süreci nasıl yaşadığı, aile içi - grup içi ve gruplar arası nasıl şekillendirildiği konularında araştırmalar yapılmalıdır.

Sınır bölgelerinde yapılacak ekonomik yatırımlar ve oluşturulacak ekonomik pazarlar bir taraftan bölgedeki işsizliğe çözüm olurken diğer taraftan istihdam imkânları sebebi ile tersine göçe yol açarak sınır bölgelerine geri dönüşleri hızlandıracak hem de iki sınır bölgesi arasındaki ticarettten dolayı her iki ulus-devletin döviz kazanımına sebep olacaktır.

Sınır ticaretinin gelişmesi aynı zamanda sınır ötesi nüfus hareketliliğini artıracak ve böylece kayıt dışı insan akışı da minimum düzeye indirilecektir. Bu durum sınır ötesi göçün azalması anlamına gelmektedir.

Sınır bölgelerinde yaşayanlar sorunlarını merkezi hükümete aktarma noktasında yasal yollara başvurmalı, bu doğrultuda ulusal medya, siyasi partiler ve stk'lar ile bağlantıya geçmelidir. Yasal olmayan girişimler ve süreçler ulusal birlik açısından kabul edilebilir değildir.

Merkezi ve Doğu Afrika'dan Hindistan - Pakistan sınırına, Kafkasya'dan Kıbrıs'a kadar sınır bölgelerinde yaşayan ve çoğu zaman devlet tarafından marjinalleştirilen sınır insanların sosyo-ekonomik, kültürel, psikolojik ve sosyolojik isteklerine ve sorunlarına gereken ilgi gösterilmeli, politikalar uygulanmalıdır. Çünkü sınır bölgelerinde yasadışı göç, yasadışı ticaret, sığınmacı ve mülteci sorunu gibi konular sınır insanların sosyo-ekonomik, kültürel ve siyasi yaşamlarını etkilemektedir. Burada nihai amaç milli birliği sağlayacak şekilde marjinal insanların ailevi, ekonomik ve kültürel entegrasyonunun sağlanmasıdır. Merkezi hükümet ile devletin sınır bölgelerinde (kenarlarında) yaşayanlar arasındaki önem arz eder. Bu önem sebebi ile dış güçler tarafından sınır bölgelerine ve bölge insanlarına yönelik kışkırtıcı müdahaleler kaçınılmaz olmaktadır.

Sınırlar, sınır bölgeleri ve sınır insanları ile ilgili akademik çalışmalar artırılmalı, çatışma ya da savaş temelli bir ayrıştırma unsuru olarak değil de kültürel bağların ve ağların var olduğu entegrasyon odaklı birleştirici unsurlar olarak ele alınmalıdır. Siyasi coğrafyacılar sınırlara yönelik perspektifler ortaya koymalı ve politika uygulayıcılar ile paylaşmalıdır. Bunu gerçekleştirirken sınır bölgelerine yönelik girişimlerin maliyetinin ve yararının mekânsal dağılımını değerlendirerek ortaya koymalıdır.

Sosyal bilimciler genel itibarı ile bir ulus-devlet ve bünyesindeki topluluklara yoğunlaşmakta ancak sınırdaş sınır bölgelerindeki toplulukların yaşamlarına, kültürel benzerliklerine ya da farklılıklarına, bunların karşılaştırılmalarına, sosyo-ekonomik ilişkilerine, güç ve kullanımına yönelik ilişkilerine fazla eğilim göstermemektedir. Bu sebeple sınır bölgeleri üzerine güncel, tutarlı, politik, çok boyutlu ve farklı analitik yaklaşımlar sunan disiplinler arası (multidisipliner) çalışmalar artırılmalı, örnek olay incelemelerine önem verilmelidir.

Ulus-devlet sınırları, sınırların her iki yanındaki etnik grupları etnik olarak bölmüş, kültürel olarak çarpıştırmış ve politik olarak farklılaştırmış olsa da yine de kültürel entegrasyonun sağlanması ve böylece bir huzur ortamının sağlanması için çaba harcanmalıdır.

Kaynakça

- AGNEW, J., (2008), *Borders on The Mind: Re-Framing Border Thinking*. Ethics & Global Politics, 1(4):175-191.
- AKENGİN, H., (2010), *Siyasi Coğrafya: İnsan ve Mekan Yönetimi*, Ankara: Pegem A Yayıncılık.
- AKYÜZ, L., (2013), *Sınır Bölgelerinde Yaşamın Etnik ve Toplumsal Cinsiyet Dinamikleri: Hopa- Türkiye Örneği*, ODTÜ Basılmamış Doktora Tezi.
- ALESINA, A., EASTERLY, W. and MATUSZESKI, J., (2006), *Artificial States*. NBER Working Papers (12328), pages: 1-21.
- ARCHER, R. and RÁCZ, K., (2012), *Šverc and the Šinobus: Small-scale Smuggling in Vojvodina*. In B. Bruns and J. Miggelbrink (Ed.) *Subverting Borders Doing Research on Smuggling and Small-Scale Trade*, VS Verlag.
- BARTH, F., (1969), *Ethnic Groups and Boundaries: The Organization of Cultural Difference*, Boston: Little, Brown.
- BAUD, M., and Van SCHENDEL, W., (1997). *Toward a Comparative History of Borderland*. Journal of World History, 8 (2):211-242.
- COLLIER, G. A. and ALVAREZ, R. R., (1994), *The Long Haul in Mexican Trucking: Traversing the Borderlands of the North and South*, American Ethnologist, Vol: 21, No: 3, pages: 606-627.

- CONS, J. and SANYAL, R., (2013), *Geographies At The Margins: Borders in South Asiaean Introduction, Political Geography*, 35:5-13.
- DURŞUN, D., (2014), *Sınır Bölgeleri Geri Kalmışlığa Mahkûm mu? Bir Alternatif Olarak Sınır Ötesi İşbirlikleri*. TÜCAUM VIII. Coğrafya Sempozyumu, 23-24 Ekim 2014:405-414.
- SEZGİN, E. ve ERKUT, G., (2014), *Avrupa Birliği Üyelik Sürecinde Türkiye’de Sınır Bölgeleri ve Sınır Ötesi İşbirliği: Edirne-Kırklareli Örneği*, *Magaron Dergisi*, 9(3):228-240.
- GREEN, S., (2009). *Scientific Report to COST on WG4, Documents, Techniques and Technologies*. Based on the findings of a workshop held in May 2009, on “Passports and Passing: everyday encounters with borders.
- http://www.eastbordnet.org/events/2009/workgroups/WG42009/Reports/WG42009_Report.htm.
- GÜNEL, K., (2004), *Coğrafyanın Siyasal Gücü*, İstanbul: Çantay Kitabevi.
- MATA-CONESALÍ D., (2007), “Where we can meet” *From Borderlands to Contact-Zones*, United Kingdom: Brighton.
- NEWMAN, D., (2006). *The Lines that Continue to Separate Us: Borders in Our ‘Borderless’ World*. *Progress in Human Geography*, 30(2), 143-161.
- O’DOWD, L., (2010). *From a ‘Borderless Wto a ‘World of Borders’: ‘Bringing History Back in’, Environment and Planning D: Society and Space*, 28, 1031- 1050.
- OHMAE, K., (1990), *The Borderless World*, New York: HarperCollins.
- ÖZGEN, N., H., (2005), *Sınırın İktisadi Antropolojisi: Suriye ve Irak Sınırlarında İki Kasaba*, İstanbul: Epsilon .
- PAASI, A., (1998), *Boundaries as Social Processes: Territoriality in the World of Flows*. *Geopolitics* 3(1): 69-88.
- PAASI, A., (2005). *Generations and the ‘Development’ of Border Studies*. *Geopolitics*, 10 (4), 663-671.
- PLONSKÍ, S. and WALTON, O., (2018), *Conflict and Peace in Borderlands*, *Borderlands and Peacebuilding: A View From The Margins*, Conciliation Resources, Pages: 6-11.
- POLESE, A., (2012). *Who has the Right to Forbid and Who to Trade? Making Sense of Illegality on The Polish-Ukrainian Border*. In B. Bruns and J. Miggelbrink (Ed.). *Subverting borders doing research on smuggling and small-scale trade*, VS Verlag.
- ROSALDO, R., (1989), *Culture and Truth: The Remaking of Social Analysis*, Boston: Beacon Press.
- SHAPIRO, M. and ALKER, H., (1996), *Challenging Boundaries: Global Flows, Territorial Identities*. University of Minneapolis Press.
- SHEN, J. J., (2016). *A Borderless World*. <https://www.linkedin.com/pulse/borderless-world-joyce-j-shen>
- STRASSOLDO, R., (1982). *Boundaries in Sociological Theory: A Reassessment*. In R.Strassoldo and G. Delli Zotti (ed.), *Cooperation and Conflict in Border Areas*, Milan: Franco Angeli.
- TAYLOR, P. J., (2003), *The State as Container: Territoriality in the Modern World-System”, State/Space*. A Reader, Neil Brenner.
- WILSON, T., and DONNAN, H., (2012). *Borders and Border Studies*. In T. M. Wilson, & H. Donnan (Ed.). *A Companion to Border Studies*, Blackwell.